

g u i e s m e t o d o l ò g i q u e s

Col·lecció Guies Metodològiques

**Democràcia
intercultural i
ciutat educadora**

10

Col·lecció Guies Metodològiques

Democràcia intercultural i ciutat educadora

**Diputació
Barcelona**
xarxa de municipis

Equip redactor:

Associació GRAMC (Grups de Recerca i Actuació amb Minories Culturals i Treballadors Estrangers) (Joan Colomer, Rafael Crespo, Aliou Diao, Pau Lanao, Joan Manuel del Pozo, Jordi Riera, Jaume Sabatés, Mima Sant, Josep Tort i Carme Vinyoles).

Equip coordinador:

Rafael Crespo i Carme Vinyoles

Coordinació general:

Àrea d'Educació de la Diputació de Barcelona

© Diputació de Barcelona

Novembre de 2006

Assessorament lingüístic: Dani Vivern

Disseny i producció: Direcció de Comunicació

Impressió: EMSA

Dipòsit legal: B-49981-2006

ISBN: 84-9803-165-6

Introducció	5
1 Catalunya, una societat pluricultural	7
1.1. La creativitat de la perspectiva intercultural	7
1.2. La diversitat cultural a Catalunya	8
1.3. Què aporta la diversitat cultural a la societat catalana	9
2 Relacions interculturals i acollida municipal en l'àmbit educatiu	11
2.1. Les relacions personals i l'educació	11
2.2. Polítiques educatives locals	12
3 Algunes idees per al debat (per pensar, per parlar, per aprendre)	14
3.1. Els números d'una injustícia brutal	17
4 Àmbits d'intervenció i agents principals	22
4.1. Administració local	22
4.2. Centres educatius	22
4.3. Associacions infantils i juvenils	23
4.4. Associacions esportives	24
4.5. Centres cívics i biblioteques	24
4.6. Gent gran, llar de jubilats, casals...	24
4.7. Món associatiu	25
4.8. Centres religiosos	25
4.9. Món sanitari	25
4.10. Món del treball	26
4.11. Sindicats i col·legis professionals	26
4.12. Mitjans de comunicació local	27
5 Propostes pràctiques	28
6 Materials i recursos	45
6.1. Altres recursos d'educació intercultural comentats	46
6.2. Algunes activitats per estendre la cultura del diàleg associades a <i>El Blanc i el Negre</i>	47
7 Epíleg: El dret a la diferència és el dret a la igualtat	49
8 Bibliografia recomanada	52
8.1. Marc normatiu	55

Introducció

SENSE IMMIGRACIÓ, CATALUNYA SERIA, AVUI, UNA ALTRA REALITAT

La immigració ha estat, és i, molt probablement, seguirà sent un dels trets consubstancials i, per tant, identitaris de Catalunya, tant en la història moderna com en la contemporània. Sense immigració, Catalunya seria, avui, una altra realitat. I sense una immigració amb voluntat d'integració i sense una població autòctona, sempre d'origens diversos, que cíclicament va assumint el compromís d'integrar, no tindríem la nació cohesionada i amb futur que és avui Catalunya. Documentada des de finals del segle XV —occitans, gascons...—, anirà reapareixent, primerament, des de mitjan segle XVI i al llarg de tot el segle XVII —francesos—, i posteriorment, des de mitjan segle XIX, caracteritzada per una molt àmplia diversitat de cultures, primer d'altres zones de l'Estat i, darrerament, d'arreu del món: 20 llengües diferents d'unes 30 nacionalitats conviuen, ara i aquí, en un institut d'ensenyament secundari. I cada cop són més els instituts que s'acosten a aquest model de diversitat.

Aquestes darreres dades ens projecten, ja, una tendència molt clara: la societat catalana es va configurant com un conjunt àmpliament pluricultural, i això va provocant una sèrie de canvis profunds, la dimensió dels quals comencem a percebre. Una sèrie de canvis que signifiquen un enriquiment i un repte. I aquestes paraules no només són paraules *políticament correctes*, sinó que són l'expressió, l'anvers i el revers d'una mateixa realitat: el dinamisme de la societat catalana atreu la immigració, la qual enriqueix la societat d'acollida i, així, es crea una nova societat, amb noves generacions, amb noves dinàmiques, que tornarà a necessitar noves generacions de persones novvingudes. I aquesta realitat cíclica és una bona prova de la **capacitat educadora, tant de la ciutadania que acull com de la ciutadania que és acollida**. I aquesta realitat cíclica, dèiem a l'inici, és un tret consubstancial i identitari de Catalunya al llarg de la història.

La Diputació de Barcelona, conscient del nou cicle que s'iniciava a finals de la dècada dels 90 i de la responsabilitat que tenia com a ens de suport als municipis, va encarregar, ja l'any 2000, la coordinació del *Pla Interdepartamental per a la Immigració i la Ciutadania* al Consorci de Recursos per a la Integració de la Diversitat (CRID), actualment integrat a l'Àrea d'Igualtat i Ciutadania de la Diputació de Barcelona. D'aquí va néixer un model, una *utopia*, que la societat catalana ja havia assolit, però per al qual calia i cal seguir treballant, dia a dia, des de les institucions, de costat amb els ajuntaments, i amb la implicació de tota la ciutadania: *la democràcia intercultural*.

Una *utopia*, però, lligada a la realitat i que cerca **la integració política, cultural i cívica de tota la ciutadania, amb els mateixos drets i deures, independentment de la procedència geogràfica, social, cultural o religiosa** i per a la qual cal dissenyar polítiques públiques, treballar des dels equips tècnics i per a la qual és imprescindible la complicitat i la implicació de la ciutadania, a fi d'evitar, davant dels nous reptes, la segregació social o territorial als municipis. De no ser així, es podrien crear dinàmiques de difícil reconducció.

Per tal de materialitzar aquests objectius calen instruments adients. I és en aquest sentit que hem de felicitar-nos, que de les sinèrgies sorgides entre la Diputació de Barcelona, en aquesta ocasió a través de l'Àrea d'Educació, i una entitat mixta, els GRAMC (*Grups de Recerca i Actuació amb Minories Culturals i Treballadors Estrangers*), hagi sorgit una eina, una *Guia metodològica*, la desena de l'Àrea d'Educació, que vol ser un referent, en l'articulació de les relacions interculturals en el marc educatiu local, en uns municipis que han estat, són i seran pluriculturals.

L'Àrea d'Educació ha volgut confiar l'elaboració d'una guia metodològica a una associació, mixta en aquest cas, que des de la seva pròpia diversitat aporta el seu compromís cívic per tal que tots puguem viure en una societat més cohesionada, tot i que cada cop més diversa, amb una millor qualitat de vida i, també, amb millors perspectives de promoció social i cultural, per a tota la ciutadania, independentment de la seva procedència geogràfica, social, cultural o religiosa.

Esperem, doncs, que aquesta aposta de l'Àrea d'Educació, on les entitats participen activament per fer dels nostres municipis **agents educadors**, pugui contribuir, a través de **propostes de la ciutadania per a la ciutadania**, a consolidar el model d'una **societat intercultural**, on totes i tots som ciutadanes i ciutadans, amb els mateixos drets i amb els mateixos deures, i on el diàleg intercultural sigui l'estratègia, el camí a seguir, per a donar resposta a tots els reptes

d'una societat diversa i culturalment plural. Una societat on la diversitat no sigui el contrari de la igualtat. El contrari de la igualtat —en el fons sinònim de justícia— és la desigualtat —en el fons, sinònim d'injustícia—, que mai hauria de fonamentar-se en la diferència, ja que la diferència té unes implicacions culturals legítimes; en canvi, la desigualtat és una construcció social sense legitimitat.

1. Catalunya, una societat pluricultural

País fronterer i de pas, amb una important capacitat d'acollida però també de sortida marítima i comercial cap a confins prou llunyans, per a Catalunya la pluriculturalitat no es pot considerar en absolut un fenomen impropï o aliè a la seva evolució històrica. Ara, però, és el món sencer qui ens visita, representat per unes 180 nacionalitats diferents, segons recull el Pla de Ciutadania i Immigració 2005-2008 de la Generalitat. En l'actual context de globalització, de desenvolupament accelerat de les tecnologies de la informació i de les comunicacions internacionals, els fluxos migratoris tendeixen a augmentar i revaliden la bona reflexió de Kapuscinski quan diu que l'encontre entre éssers humans diferents constitueix l'experiència fonamental i universal de la nostra espècie. Perquè aquesta experiència s'orienti en un sentit positiu, socialment cohesionador i culturalment enriquidor, cal afavorir el diàleg i les relacions d'igualtat entre les persones i treballar conjuntament en la construcció dels nous valors generats per l'esperit de l'intercanvi.

«L'encontre amb l'Altre, amb éssers humans diferents, constitueix des de sempre l'experiència fonamental i universal de la nostra espècie.»

Ryszard Kapuscinski¹

Els darrers processos migratoris que viu Catalunya han suposat una sèrie de canvis profunds, la dimensió dels quals només ara comencem a percebre. En aquest apartat volem fer una descripció del procés com la societat catalana es va configurant com a conjunt pluricultural, i la necessitat d'aplicar la perspectiva intercultural per respondre d'una manera constructiva als reptes que apareixen —i apareixeran— referits a la diversitat cultural.

L'apartat s'estructura en tres punts:

- La creativitat de la perspectiva intercultural.
- Aproximació a la diversitat que conforma Catalunya a partir de les societats d'origen i els canvis que viu la persona migrada.
- Exemples de com la cultura catalana s'enriqueix d'aquesta diversitat que arriba de fora.

1.1. La creativitat de la perspectiva intercultural

És relativament senzill demostrar que la diversitat és una de les característiques de la natura i també de les societats humanes, i que difícilment podem trobar una cultura que hagi nascut aïllada. Fins i tot els pobles que ara habiten a l'interior de les selves provenen de l'exterior i, quan arribaren, ja eren fruit del contacte entre persones de diferents orígens culturals. Però pensem que per afavorir l'adaptació de la societat catalana a una diversitat creixent ens podem basar en dos termes: creativitat i perspectiva intercultural. "Cal tornar al terme *cultura* la voluntat activa que expressava en el seu significat original. Cultura significava 'conreu, acció de cultivar'. Actualment és encara més necessari cultivar la creativitat humana, ja que en l'ambient dels ràpids canvis en què vivim, els individus, les comunitats i les societats només poden adaptar-se a les novetats i transformar la seva realitat mitjançant la imaginació creativa i la iniciativa" (UNESCO, 1997: 80), i la creativitat es fonamenta en l'intercanvi. "Si volem que les institucions siguin plenament productives, els processos creatius i organitzadors s'han d'articular i relacionar entre si. Des d'aquest punt de vista, la creativitat no és una cosa especial, per a persones especials en situacions especials: pertany a tothom" (UNESCO, 1997: 80).

1. «Rencontre l'étranger, cet événement fondamental» a *Le Monde Diplomatique*, gener 2006, p. 14.

Les dues cites anteriors indiquen que les cultures no són conjunts tancats i estàtics. Són estructures dinàmiques i en permanent transformació. En aquest marc, les migracions són un factor de canvi de la societat receptora, i fan que aquesta transformi la societat d'origen, perquè les persones que migren acosten els punts de partida i els d'arribada. Si ens fixem en la noció de contacte, ens adonarem que en realitat no hi ha relacions entre cultures sinó entre persones amb bagatges culturals diferents; cal centrar-se llavors a afavorir les relacions d'intercanvi entre les persones. George Simmel considerava que el procés fonamental de la vida de les societats humanes consisteix en la creació de valors generats per l'esperit de l'intercanvi. I la perspectiva que afavoreix l'intercanvi és la perspectiva intercultural. Més endavant ja es concretarà com a la pràctica es pot aplicar la pedagogia intercultural. Ara només delimitarem el significat del terme a partir de la definició establerta per Kalpana Das (Das 1985: 2-7) sobre educació intercultural.

- **Superar la simple adquisició de coneixements sobre les altres cultures.** Si bé tenir coneixements sobre les altres cultures és en si mateix positiu i desitjable, per si sol això no assegura una autèntica educació intercultural, ja que aquests coneixements poden continuar sent una realitat aliena, un objecte d'estudi que en el fons no ens interpel·la ni ens qüestiona. Cal que l'educació intercultural comporti una integració de les altres cultures en nosaltres mateixos.
- **Superar la simple qüestió educativa-escolar.** L'educació intercultural no es pot limitar a ser una resposta a la diversitat cultural de les aules, sinó que ha de ser una educació intercultural que afecti tots i cadascun dels àmbits de la realitat social.
- **Superar la noció dominant de pedagogia.** Una veritable educació intercultural hauria de prendre en consideració el fet que existeixen diferents cultures educatives en tant que diferents maneres de concebre i practicar l'educació, i no tan sols una diversitat cultural de continguts educatius.
- **Fer possible una veritable fecundació de cultures.** En darrer terme, l'educació intercultural ha de fer possible una veritable fecundació de cultures, no amb l'objectiu d'un mestissatge sincrètic, sinó en la perspectiva d'un enriquiment mutu que no anul·la les diferències, sinó que les fa entrar en diàleg.

1.2. La diversitat cultural a Catalunya

En termes generals, Catalunya ha estat sempre una societat pluricultural. En primer terme per ser un país fronterer i de pas, que ha rebut immigració des del nord i des del sud, però que també ha tingut una dimensió d'emigració amb una vocació comercial i marítima que es va ampliar des de la Mediterrània fins a les Amèriques. En aquest aspecte cal tenir present, per exemple, la contribució dels indians en el desenvolupament econòmic, cultural i polític de Catalunya, i també el paper dels casals catalans; i com els exiliats es van integrar i van aportar els seus coneixements i la seva experiència a la societat que els va acollir.

En els nostres dies observem que els fluxos migratoris tendeixen a augmentar, i el conjunt de la immigració, a ser més diversa en les seves característiques socials i culturals. El desenvolupament de les tecnologies de la informació i les comunicacions internacionals intensifiquen els processos d'immigració temporal i les migracions circulars.

El que s'esdevé a Catalunya no pot desvincular-se de les dinàmiques migratòries internacionals. La globalització n'ha diversificat enormement els fluxos; i a Catalunya arriben avui poblacions d'origens remots amb els quals no hi ha vincles històrics. La diversificació dels fluxos dona com a resultat un estoc més heterogeni, amb representació d'unes 180 nacionalitats, segons el Pla de Ciutadania i Immigració 2005-2008 de la Generalitat de Catalunya.

Però la diversitat és més gran perquè sota aquestes nacionalitats es manifesta la pluralitat de cultures que les conformen. Posem-ne alguns exemples. La població del Marroc està formada principalment per amazigs (també anomenats berbers) i àrabs, però també hi viuen minories de l'Àfrica negra, europeus i asiàtics. A més, el Marroc és un país majoritàriament musulmà on conviuen importants minories cristianes i jueves.

Si ens fixem en els països de l'Àfrica negra, com ara el Senegal o Gàmbia, també trobem que són conjunts pluriculturals on viuen persones que pertanyen a pobles establerts a més d'un estat. Per exemple, els fulbes viuen al Senegal, Gàmbia

i també a Guinea Bissau, Guinea Conakry, Mali, Mauritània, Burkina Faso, el Camerun, Nigèria, Níger i el Txad, i la diàspora els ha portat a d'altres països africans, europeus, americans i asiàtics. El mateix podríem dir dels pobles de llengües mandés, com els mandikes, els soninkes o sarakholes, els bambares, els sosso o els diules, que es van estendre per tot el Sahel des de l'Atlàntic fins a més enllà del riu Níger.²

El panorama no canvia a Amèrica. Les poblacions de Bolívia, l'Equador o el Perú estan formades per quítxues, aimares, criolls, negroamericans i pobles amazònics, i per a molts d'ells l'espanyol no és la llengua materna. El mateix passa amb bona part de la immigració xinesa, que parla un idioma diferent del mandarí perquè prové de Xi Huan.³

Tot aquest procés fa que Catalunya en l'actualitat sigui una societat plurilingüe. El GELA (Grup d'Estudis de Llengües Amenacades) del departament de Lingüística General de la Universitat de Barcelona ha identificat 210 llengües parlades a Catalunya. «No ens adonem que estem construint el nostre futur amb aportacions vingudes de tot el planeta i, el que és pitjor, no ens adonem que aquestes alenades ens poden salvar» (Carme Junyent, professora de la Universitat de Barcelona i comissària de l'exposició *Les llengües de Catalunya*).⁴ Perquè la coexistència de moltes llengües no es limita només a la seva suma, sinó que n'implica la interacció i la creació de noves xarxes i noves dinàmiques de comunicació. Aquesta diversitat no representa un perill per al català, tot al contrari: el català pot esdevenir la llengua de comunicació entre tots ells.

El mateix es podria dir de la situació religiosa. La immigració ha convertit Catalunya en una societat plurireligiosa, amb creients musulmans, catòlics, evangèlics, testimonis de Jehovà, sikhs, hinduistes, budistes, etc. Això implica un nou repte de convivència en un estat no confessional.⁵

1.3. Què aporta la diversitat cultural a la societat catalana

A voltes la percepció d'una part significativa de la societat receptora és negativa respecte a la diversitat cultural, i es pot percebre com una amenaça per part dels anomenats «autòctons». Aquesta reacció es pot entendre perquè també la societat receptora viu un xoc cultural davant dels canvis que tenen lloc en l'entorn més proper, i d'aquí la necessitat del coneixement mutu i de la interrelació per tal de superar-lo.

Però aquest apropament intercultural s'ha de fer superant els estereotips i prejudicis que la societat receptora ha construït sobre l'*altre*, i els d'aquest sobre el que rep, ja que el joc d'estereotips és mutu.

La diversitat comporta complexitat i, alhora, el tractament, els ajustaments de les parts en contacte, es poden traduir en conflicte. De fet, la immigració transforma la societat receptora i aquesta societat manifesta certes resistències als canvis. D'aquí la importància de la pedagogia intercultural que permeti incorporar aquesta diversitat sense renunciar als valors democràtics, tal com estableix el *Pla Interdepartamental per a la immigració i la ciutadania de la Diputació de Barcelona*.

Però la diversitat també comporta un major potencial de creativitat, de capital social, ja que les persones vingudes de fora aporten els seus coneixements i experiències, i els comparen amb el que veuen i viuen aquí. I, sobretot, és en el contrast entre el que arriba de fora i la societat receptora (persones, entorn...) que neix la creativitat. Com afirma Federico Mayor Zaragoza, «la gran riquesa de la Unió Europea és la seva diversitat. La força d'estar units per uns quants valors universals (...). Europa constitueix un context multicultural d'excel·lència d'amplitud: plurireligiosa, plurilingüe, pluriètnica... és *multi* en quasi totes les dimensions i, per tant, pot ser gran» (*El País*, 18-9-03, p. 13).

Fins ara, s'ha posat més èmfasi en el paper de la població immigrada estrangera en l'economia com a mà d'obra barata, per les cotitzacions i els impostos que paguen, i perquè col·laboren en la pujada de la natalitat. I alhora, les insuficiències del nostre sistema de benestar no donen resposta a les necessitats de sectors creixents de la societat. Per una banda, els dèficits del sistema afecten els nouvinguts que es troben en situació de precarietat laboral (salari,

2. Per a una visió que supera la descripció enciclopèdica sobre l'Àfrica negra i la dimensió migratòria de les societats africanes, vegeu INIESTA (1998) i DIAO, LANAO, VINYOLÉS (1996). Per a l'actualitat d'Àfrica, <http://allafrica.com/>.

3. Vegeu BALTRÁN i SÁEZ (2001).

4. «Les altres 'veus' ho han dit», *El País*, suplement *Quadern*, p. 3 (31-3-2005).

5. Vegeu ESTRUC, J.; GÓMEZ i SAGALA, J.; GRIERA, M.; IGLESÍAS, A., *Les altres religions. Minories religioses a Catalunya*, Generalitat de Catalunya, 2004

horaris, seguretat...), d'accés a un habitatge digne i amb dificultats d'inserció social, i per una altra, també afecten els sectors de la població receptora empobrida, que manifesten les mancances dels recursos per remuntar la seva situació de precarietat. Cal, doncs, evitar un plantejament de «competència» pels recursos escassos i augmentar la capacitat de resposta dels serveis (Giménez, 2003).

Tanmateix, aquest context tampoc no té en compte la condició d'emprenedor de les persones que migren i el seu caràcter innovador. Veiem, llavors, algunes mostres de com la cultura catalana es va renovant gràcies a les aportacions de les persones vingudes de fora per superar una visió excessivament materialista i economicista de les migracions. Comencen a aparèixer obres escrites per persones vingudes d'altres indrets del món, com Laila Karrouch o Najat El Hachmi, originàries del Marroc, de cultura amazig i totes dues escriptores en català.

En la música, Catalunya comença a ser un dels referents europeus del moviment anomenat «músiques del món», ja que la trobada i la col·laboració entre músics d'arreu del planeta produeixen obres d'avantguarda, i estableixen una línia de continuïtat imaginària amb altres músics com ara Gato Pérez, un argentí que va col·laborar en la renovació de la rumba catalana durant la dècada dels setanta.

Ahora, la pluralitat permet que Catalunya estigui interconnectada amb el món, amb l'expressió de la diversitat en diferents camps: en el teatre, en el cinema, en la gastronomia... I la dinàmica no es circumscriu a la creativitat cultural, sinó que també la podem tronar en l'àmbit econòmic. Empreses com ara Microsoft promouen la diversitat de perfils professionals i d'origen en les seves plantilles per tal de beneficiar-se de les capacitats i de la interacció entre treballadors de diferents orígens. D'aquí surt la creativitat.

Les persones migrades fan de vectors de relació entre Catalunya i el seu lloc d'origen, afavorint l'adaptació de la societat catalana a un món cada dia més cosmopolita. Però la vinculació entre migracions, diversitat i creativitat no es redueix a la immigració. Catalunya sempre ha tingut una dimensió emigratòria, com a societat de frontera, marítima i comercial, i no és gens estrany que avui els nostres creadors també mirin cap a fora. Per exemple, Miquel Barceló (2004), un dels pintors més reconeguts del nostres dies, fa llargues estades a Mali, on cerca «*quadres que tinguin sentit i donin sentit a tot això*» (a allò que veu en un entorn natural i cultural com l'Àfrica negra, tan diferent de la terra dels seus orígens), i torna a remarcar la importància de la relació com a font d'inspiració.

Barceló no és l'únic artista català important que ha mirat cap a d'altres cultures. Gaudí afirmava que l'originalitat és el retorn a l'origen, i així ho manifesta en les seves obres, reflex del que veia a la natura. Ara bé, «com Lluïl, però sense la seva obstinada voluntat proselitista, va manifestar una gran curiositat per l'espai físic i cultural de l'Islam. El seu únic viatge fora d'Espanya no va ser a París, ni tan sols a Itàlia, sinó al Marroc (...). La seva dimensió creadora era ecumènica: entre els seus més bells projectes, per desgràcia no realitzats, hi ha el fulgurant gratacel de Nova York i el de la missió franciscana de Tànger, l'estructura de la qual ens reporta a la fràgil sumptuositat de les mesquites del Sudan occidental»⁶ (Goytisolo, 2004).

Amb aquesta visió de les connexions exteriors dels nostres creadors tanquem la primera etapa de la guia, en la qual hem presentat la complexitat de la pluralitat que arriba amb la immigració, amb els reptes que suposa per a tothom, tant per a la societat receptora com per a la població nouvinguda. És un recorregut que no estarà exempt de dificultats i moments de conflicte. Ara bé, la perspectiva intercultural (relacional) ens permet captar el context de manera constructiva, tot veient el potencial que la diversitat té per al desenvolupament econòmic, social i cultural de Catalunya.

6. Regió històrica que no correspon a l'actual estat del Sudan, sinó a la zona del Sahel entre el Senegal i el Níger.

2. Relacions interculturals i acollida municipal en l'àmbit educatiu

Com a administració més propera al ciutadà, l'ajuntament esdevé una peça clau per aprofundir en la convivència intercultural i la cohesió social, tot estimulant molt especialment el sentiment de pertinença dels nouvinguts a través de **Plans de Recepció i Acollida Municipal (PRAM)**⁷, que haurien de ser d'aplicació bàsica en les poblacions amb una important densitat immigratòria. És evident que una bona acollida fonamentada en polítiques públiques justes i inclusives facilita el procés d'adaptació i contribueix essencialment a una millor disposició cap a l'altre. Contràriament, una recepció negligent i en alguna mesura marcada pels prejudicis donaria peu a recels i a actituds de tancament que podrien perjudicar el model de democràcia intercultural que, al cap i a la fi, és el repte més apassionant que la diversitat planteja actualment en les nostres societats. Els **Projectes Educatius de Ciutat (PEC)**, com a plataforma participativa i de consens, i els mitjans de comunicació, pel seu enorme potencial en la transmissió d'imatges envers els col·lectius, han de jugar també un paper positiu i d'acostament entre les persones de diferents orígens que comparteixen un mateix espai.

2.1. Les relacions personals i l'educació

Un element clau en les relacions humanes en general, i, naturalment, en les relacions interculturals, és tenir una bona predisposició vers *l'altre*, lliure de prejudicis i de recels. Quan un col·lectiu o una institució, en el nostre cas un municipi, pren el compromís de fer una bona acollida desenvolupant un **Pla de Recepció i Acollida Municipal**, ja tenim un primer pas per a una bona relació intercultural, ja que a la bona predisposició del municipi hi podem afegir, molt probablement, el sentiment d'haver estat ben acollits per part de les persones nouvingudes, la qual cosa comportarà, al seu torn, una bona predisposició vers la gent i els valors de la societat d'acollida.

Pel que fa al paper que poden jugar les àrees d'educació en la recepció i acollida de persones nouvingudes, és important palesar que gestionen una de les principals portes d'entrada a la societat d'arribada i que, en el cas dels infants, dels joves i de les dones que no tenen accés al món laboral, podem afirmar que es tracta de la porta principal d'entrada a la ciutat inclusiva.

Però quan parlem d'educació i del paper de les àrees d'educació, no ens referim només a l'escolarització dels infants i dels joves. L'educació és un procés integral, extens i molt més ampli:

- **Integral**, perquè té present a la persona com un tot, tant pel seu desenvolupament personal com per les necessitats derivades de la seva vida col·lectiva. L'educació és formada per coneixements, actituds, valors, emocions i sentiments.
- **Extens**, perquè necessitem formar-nos al llarg de tota la nostra vida.
- **Ampli**, perquè és un procés que comprèn i vincula l'educació formal, la no formal i la informal.

Així doncs, cal que les regidories d'educació assumeixin el lideratge necessari per a la creació d'una xarxa educativa. Una xarxa de la qual han de formar part tots els agents i tots els recursos educatius de la ciutat:

- D'altres regidories —Serveis Socials, Joventut, Salut, Seguretat ciutadana, Participació, Igualtat, Solidaritat, Urbanisme...

7. **Plans de Recepció i Acollida municipal (PRAM)**: <http://www.diba.cat/diversitat/plana0.asp>
Servei de Polítiques de Diversitat i Ciutadania de l'Àrea d'Igualtat i Ciutadania de la Diputació de Barcelona

- Agents econòmics, socials i culturals.
- Recursos presents en el municipi.

Aquesta xarxa, a més, ha de tenir, entre altres objectius, el de possibilitar la inclusió social de les persones nouvingudes. Una inclusió que es veurà facilitada si hi ha hagut, prèviament, una bona acollida en l'àmbit educatiu.

Les polítiques educatives locals van molt més enllà de les competències que fins ara la legislació educativa ha assignat a l'Administració local en matèria d'educació formal. És per aquest motiu que l'Àrea d'Educació de la Diputació de Barcelona ofereix suport econòmic i tècnic als ens locals per a l'elaboració i el desenvolupament tant de **Plans d'acollida en l'àmbit educatiu** com de **programes interculturals**.

Així doncs, s'ofereix suport per tal de poder dissenyar i desenvolupar serveis, projectes i actuacions en els àmbits de l'educació formal, l'educació no formal i l'educació informal

A més, cal poder donar a les persones nouvingudes informació i assessorament —i, si escau, acompanyament— de qualitat, tant en els continguts com en el tracte personal, tant per a l'educació de les persones adultes com per a les famílies amb filles i fills en edat escolar.

2.2. Polítiques educatives locals

Un dels reptes més grans que pot tenir un equip de govern és el de poder reeixir en les polítiques inclusives.

Per tal d'aconseguir-ho és important que els ajuntaments assumeixin un fort compromís amb l'educació, en la línia que guia els principis de la carta de **Ciutats Educadores**. Així, els ajuntaments, actuant d'acord amb els objectius fixats en el **Projecte Educatiu de Ciutat**, com a plataforma participativa i de consens del model de ciutat que volen assolir, i amb una visió estratègica des de l'educació, podran ordenar les actuacions comptant amb la complicitat i el suport de la ciutadania, la qual cosa assegurarà la participació activa de tots els agents en el disseny i implementació de les polítiques locals. Això, a més, els permetrà de coordinar eficaçment tots els agents i recursos presents en el municipi, la qual cosa els permetrà d'assolir —entre altres objectius— una acollida integral que connecti el *Pla d'acollida municipal* amb el *Pla d'acollida de centre* i que ompli de contingut —en l'àmbit de l'acollida— aquest espai ciutadà existent entre la comunitat educativa i l'ajuntament.

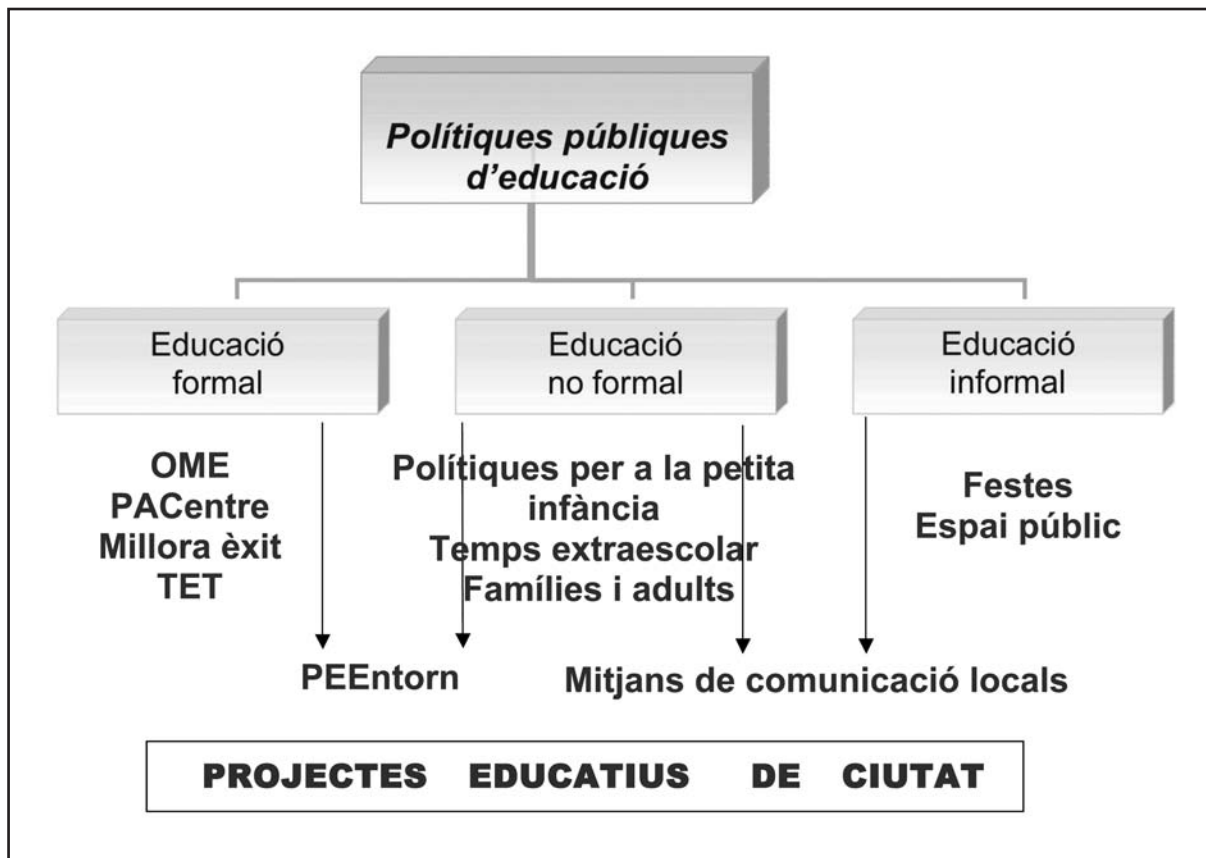
En el panorama actual de les polítiques educatives locals hi ha interrelacions que es produeixen al voltant de tres eixos principals: coresponsabilitat, educació inclusiva i aprenentatge al llarg de la vida⁸. La concreció d'aquestes polítiques educatives en la majoria de municipis es pot sintetitzar en el desenvolupament de:

- Projectes educatius de ciutat
- Oficines municipals d'escolarització
- Taules mixtes de planificació
- Plans d'acollida de centre
- Plans per a la millora de l'èxit escolar i d'acompanyament a la transició de l'escola al treball
- Plans educatius d'entorn
- Plans de barri
- Centres educatius de titularitat municipal, escoles bressol i centres d'educació permanent
- Projectes amb agents educatius de la societat civil

8. IDEES - Observatori de les polítiques educatives locals – Àrea d'Educació de la Diputació de Barcelona.

Finalment, els serveis, projectes i actuacions municipals haurien de comptar amb el suport d'un ***Pla de comunicació***, en el qual els mitjans de comunicació, especialment els locals, desenvolupin tot el potencial que tenen com a agents educadors, atès que els mitjans sempre juguen un paper decisiu i cal que sigui en positiu i en favor de les polítiques d'inclusió i, per tant, d'acollida i de foment de les relacions interculturals.

Acollida en l'àmbit educatiu

3. Algunes idees per al debat

(per pensar, per parlar, per aprendre)

Totes les cultures s'articulen al voltant de principis i de valors que les defineixen, que les nodreixen i que n'assenyalen l'evolució al costat dels principis i dels valors d'altres cultures. Com va remarcar el poeta i polític senegalès Léopold Sédar Senghor (1906-2001), «la veritable cultura implica arrelament i desarrelament. S'ha d'enfonsar en el més profund de la seva terra natal, però també s'ha d'obrir a la pluja i al sol, i a les llavors fecundants d'altres civilitzacions». Situant el pensament de Senghor a *casa nostra*, diríem que el coneixement i la reciprocitat marquen el camí més idoni per encarar els reptes de la societat pluricultural, que passa per concebre la diversitat com un valor afegit per a la igualtat, i en cap cas com un pretext per a l'exclusió. El que ve a continuació és un recorregut a través d'alguns dels conceptes més habituals que es mouen al voltant del fenomen migratori. Hi projectem una mirada crítica que convida a desfer tòpics, alhora que voldria ser útil com a punt de partença —que vol dir de debat— per a moltes de les activitats que proposa la guia que teniu entre les mans. En aquest sentit considerem absolutament necessari l'objectiu que persegueixen les setze reflexions contingudes en aquest apartat: estimular l'exercici del pensament, de la parla i de l'aprenentatge, tot convertint el diàleg en el millor aliat per establir un model de relació que faciliti la convivència. És el punt de partença per anar construint conjuntament una societat cohesionada i sense exclusions.

Tot i que també s'han recollit aportacions d'altres autors, la majoria dels plantejaments que apareixen en aquesta relació de termes són inspirats en la conversa mantinguda entre Aliou Diao i Joan Manuel del Pozo i publicada en el llibre *El blanc i el negre. Un debat a fons sobre immigració, política i ciutadania* (ressenyat en la bibliografia i comentat com a recurs). Per aquest motiu hi ha conceptes que es transmeten a través d'exemples de països africans. Val a dir, però, que són perfectament transferibles a països d'altres continents.

1) Pobresa / empobriment. La pobresa no és una condició *natural* dels pobles, sinó una construcció social. No hi ha persones o pobles que per les seves característiques específiques —de tipus biològic o cultural— estiguin condemnats a patir situacions d'endarreriment i d'altres que, en canvi, estiguin més preparats per afrontar el progrés. Al darrere de les desigualtats hi ha causes i responsabilitats concretes: una història marcada per l'esclavitud i el colonialisme, mesures d'empobriment dictades pel nou ordre global i una manca de voluntat política per posar fi a la xacra de 25.000 persones que diàriament es moren de gana.

2) Esclavitud: la primera globalització. Durant quatre segles, uns quinze milions d'africans, els homes i les dones més joves en edat de treballar i procrear, van ser capturats com a esclaus i transportats a les colònies americanes. El progrés d'Europa se sustenta en bona part en aquest brutal espoli humà d'Àfrica, i hi ha investigadors que han xifrat l'abast del genocidi provocat pel tràfic en 140 milions de persones, que són els habitants que hauria perdut el continent entre 1600 i 1900.

3) Colonització: trastocar les consciències. Els negrers rapinyaven la *mercaderia* i se'n anaven. En canvi, l'objectiu del colon era quedar-se a l'Àfrica i dominar-la a través de la permanència. Per assegurar-se l'explotació dels recursos, de les matèries primeres, dels minerals, dels diamants, havia d'actuar també sobre les consciències, canviar les mentalitats i introduir desconfiança i hostilitat entre els habitants del continent. El colon va capgirar un sistema de valors basat en la solidaritat com a garantia de supervivència i va dur *l'autèntica* pobresa a l'Àfrica, que és la prevalença del benefici individual damunt de l'interès del grup.

4) Qui està en deute amb qui? Ara, els colons ja no desembarquen de la mà de l'exèrcit. Ho fan amb les maletes plenes de plans d'ajustament estructural que incrementen els nivells de pobresa, davant la complicitat de molts dirigents locals insensibles als sofriments de la població. L'Àfrica rep menys de l'1% de la inversió mundial, concentrada, a més, en l'extracció de les seves riqueses per pagar els interessos del deute extern, que és un dels més potents mitjans de control i d'accés per part dels països industrialitzats als recursos naturals i als mercats del Sud. El pillatge continua i els programes dissenyats pel Fons Monetari Internacional, el Banc Mundial i l'Organització Mundial del Comerç comporten més fam, més desigualtats i més conflictes als països empobrits.

5) Immigració. Actualment vuit de cada deu africans es proposen *tornar la visita* als europeus que fa 500 anys van arribar al seu continent. Per què? Cada vegada que un occidental estira la cadena del vàter gasta la mateixa aigua de què disposa una família de quatre membres a Etiòpia. És només un exemple indicatiu de la immensitat del contrast entre les condicions de vida al Nord o al Sud del planeta; n'hi ha d'altres que convé comparar, com ara l'esperança de vida, l'accés a la salut i a l'educació, etc., per tal d'entendre l'èxode de milers i milers de persones a la recerca d'una oportunitat en el món ric. No és un viatge voluntari: com podria ser altrament si a l'Àfrica es passa gana tot i disposar del 80% de les terres cultivades? És el ròssec dramàtic d'un ordre global fonamentat sobre l'egoisme i la desigualtat.

6) Dret a no ser expulsat (1). Cada persona ha de tenir dret a circular lliurement i triar el lloc on vol viure, però també —i sobretot— dret a no ser expulsat de casa per una pobresa insuportable. Les polítiques migratòries no poden obviar la necessitat d'engegar models intel·ligents i efectius de cooperació que comencin per condonar el deute extern, aturar el descens dels preus de les matèries primeres i obrir els mercats del Nord als productes agrícoles del Sud. Es tracta d'acompanyar els països empobrits en la realització de canvis estructurals que consolidin societats del benestar democràtiques i lliures. El desenvolupament no és només una qüestió d'ajuda humanitària, sinó sobretot de justícia social, de democràcia i de drets humans.

7) Dret a no ser expulsat (2). Cada persona ha de tenir dret a trobar mitjans de vida en el país on ha nascut, on té la família i les arrels culturals, però sobretot, i mentre això no sigui possible, ha de poder residir com a ciutadà de ple dret en els països del Nord que necessiten la seva força de treball per cobrir determinats sectors productius, i també la seva col·laboració per tal d'incrementar una base demogràfica deficitària. La gestió dels fluxos migratoris passa per una estratègia que pari atenció als processos de desenvolupament i de construcció d'estats de dret al Sud, i alhora a les necessitats del mercat laboral al Nord. Els murs, radars, càmeres i totes les mesures repressives situats a les fronteres no tancaran les portes als treballadors immigrants, però els imposaran patiments afegits i riscos per a la pròpia integritat física.

8) Els nous veïns. Els ajuntaments tenen amb els nous ciutadans procedents de la immigració una important obligació des del punt de vista democràtic: aconseguir que siguin i se sentin veïns en situació d'igualtat amb la població autòctona. Els objectius són clars: un habitatge digne, no massificat i no segregat; barris plurals sense dèficits d'equipaments o d'agencament i neteja; escolarització de qualitat en les escoles públiques i concertades en la mateixa mesura; accés a la feina, a la seguretat social i a la salut en condicions d'igualtat. És bàsic reforçar l'estat del benestar i assegurar a tota la població, especialment a aquella que té menys capacitat d'autoaproveir-se, sigui immigrada o no, l'accés a uns serveis públics de qualitat. Ningú no ha de perdre el dret a una ajuda social si li cal, ni ha de *competir* amb algú altre per obtenir-la. Les polítiques restrictives del benestar, formulades sota el pretext de la immigració, només farien que posar en perill la convivència tot donant pas a manifestacions de caire xenòfob, alimentades precisament per aquesta inacceptable *competència* pels recursos.

9) Ciutadania i dret de vot. Les persones immigrades contribueixen a la riquesa econòmica, sociocultural i demogràfica dels països on s'han establert. Són, per tant, ciutadans europeus que han de participar en la gestió dels interessos europeus amb una implicació activa en els processos de decisió política. Tots els individus instal·lats en una societat durant un cert període de temps han de tenir els mateixos drets cívics, polítics i socioeconòmics que els autòctons, d'acord amb el criteri de residència i no de nacionalitat. I entre els valors de la ciutadania, el més preuat en una societat democràtica és el dret al vot per escollir els responsables de la direcció dels afers de la comunitat. L'immigrant al qual tan sovint es diu que ha de conèixer i respectar les normes de la comunitat on viu és, en realitat, mentre no voti, un súbdit i no un ciutadà: de fet, més que respecte a les normes de convivència, se li està demanant submissió cega, perquè ell no ha pogut participar en l'elecció d'aquells que generen les normes, i pot legítimament pensar que li són imposades. En canvi, l'immigrant que hagi pogut votar els seus representants pot entrar en un diàleg social i cultural, participatiu en tots els àmbits de la vida política, amb una percepció d'igualtat que li farà traspasar la penosa consciència de súbdit fins a assolir la digna consciència de ciutadà.

10) Democràcia i participació. Un bon ciutadà és aquell que coneix i defensa els seus drets, assumeix i compleix els seus deures i, a més a més, procura que tots aquests drets i deures es facin extensius a tots aquells que encara no els tenen reconeguts o no poden exercir-los. La incorporació de les minories als drets de ciutadania és una qüestió de justícia i també una exigència de la democràcia, la qual, per definició, ha de fomentar la participació de tots els ciutadans i no pot admetre exclusions que en qüestionin la legitimitat. L'educació política ha de consolidar com a principal pretensió democràtica l'interès per tot allò que és públic. A tots i a totes, sense cap excepció, ens pertoca l'acció transformadora encaminada a la millora de la justícia i el benestar, a la presa de decisions davant els problemes

comuns, a la defensa dels drets humans i a la promoció de valors com ara el diàleg, el compromís, la solidaritat, la igualtat, la llibertat, el pluralisme, etc., tan necessaris per a la convivència. Per tal de fer possible aquesta defensa del bé comú i per tal de fer habitable la *ciutat* en tots els àmbits, ja sigui als llocs de treball, als centres docents, a les comunitats de veïns, a les associacions, als organismes polítics i sindicals, etc., és imprescindible escoltar també les veus dels grups i col·lectius de diferent origen amb què es comparteixen espais de relació quotidiana.

11) Entre l'individu i la comunitat. La democràcia occidental és de signe individualista: reconeix la igualtat entre tots els individus des del moment que s'ha aconseguit substantivar els valors de la vida en les persones individuals, les quals des de la seva llibertat es posen d'acord i estableixen pactes d'amistat, de matrimoni, d'organització social, etc. En el sistema cultural africà, en canvi, la llibertat no es percep des d'una perspectiva individual sinó col·lectiva, i s'entén que sense la llibertat de la col·lectivitat no pot haver-hi llibertat de l'individu. Les accions d'una persona no tenen tant valor individual com comunal: si algú comet un delictes, en respondrà personalment, però tota la comunitat se'n sentirà avergonyida. Es poden harmonitzar tots dos models? Segurament, perquè la democràcia, per bé que consagra els drets individuals, també es nodreix de la participació col·lectiva i a ella li correspon la defensa dels drets socials. Els valors adquirits i compartits des de la multiplicitat de criteris poden contribuir a transformar les conductes individuals en maneres de fer que busquin el bé comú. I, també en aquest aspecte, la relació i la convivència entre gent diversa és un valor que cal protegir perquè ofereix perspectives noves i vitalitza la pluralitat democràtica.

12) Racisme: des de la biologia a la cultura. Els antics negrers van negar als esclaus tot vestigi d'humanitat per *justificar* el seu infame comerç; durant l'etapa colonial la *superioritat* es va afirmar a través de la por, el complex d'inferioritat, la genuflexió i el servilisme (del dominat envers el dominador), en paraules del poeta de la Martinica Aimé Césaire; actualment, un cop desautoritzat el vell racisme biològic, hi ha veus que argumenten raons culturals com a *explicació* dels desequilibris mundials i de les desigualtats locals, com si hi hagués cultures incompatibles amb el progrés i incapaces d'integrar-se en un sistema democràtic. És important saber desmuntar també la trampa del fonamentalisme identitari. La diversitat o la diferència no és el contrari de la igualtat. El contrari de la igualtat (en el fons, sinònim de justícia) és la desigualtat (en el fons, sinònim d'injustícia), que mai no hauria de fonamentar-se en la diferència. La diferència té unes implicacions culturals legítimes; en canvi, la desigualtat és una construcció social que s'ha de combatre. En el marc d'una societat democràtica, la diversitat constitueix una oportunitat per a l'enriquiment col·lectiu si se situa en el terreny del debat de principis i valors que s'hi associen, però també pot convertir-se en un element desestabilitzador si és utilitzada com a coartada per a la desigualtat i l'exclusió, tot actualitzant les velles estratègies del racisme. Saber escoltar i incorporar la diversitat amb criteris de respecte, igualtat i dignitat és un dels principals desafiaments que té plantejats actualment el sistema democràtic.

13) Interculturalitat. Sovint s'interpreten certes dificultats de convivència amb la població *estrangera* exclusivament des d'un punt de vista cultural, tot construint categories identitàries hermètiques que no responen gens ni mica a l'enorme heterogeneïtat existent en els col·lectius d'immigrants, ni tampoc entre la població anomenada *autòctona*. I apareix el discurs de la integració —en positiu o en negatiu: s'integren o no s'integren— per exorcitzar la suposada dissolució de la *nostra* identitat cultural sota influències *alienes*. No és un bon punt de partida per entendre i assumir la interculturalitat, que precisament no es pot concebre com una realitat tancada, sinó com un horitzó per anar assolint a través de moltes passes. La interculturalitat parteix d'una noció complementària i no exclouent de valors i de formes de vida. Ajuda les persones a descobrir que totes les identitats i els trets d'un grup o d'un individu contenen elements positius i d'altres que no ho són tant. I, sobretot, intenta establir ponts de trobada per millorar la qualitat humana i facilitar la convivència. Però per poder-se orientar en el bon sentit, la interculturalitat necessita un marc social igualitari i el reconeixement dels mateixos drets i oportunitats per a totes les persones.

14) Valors no negociables. El Pla Interdepartamental per a la Immigració i la Ciutadania de la Diputació de Barcelona vincula la convivència a la defensa d'un cor central de valors democràtics no negociables com ara la igualtat de les persones (una persona, un vot), la llibertat d'expressió, de moviment i d'associació i el compliment dels drets fonamentals. Les persones residents en aquesta societat han de conèixer aquests valors, poder gaudir-ne i també practicar-los. La convivència comporta també l'acceptació de l'estat de dret i de les seves lleis. Aquestes no són inamovibles: es poden canviar, però sempre seguint els procediments democràtics establerts. La llei és igual per a tothom, i a la nostra societat existeixen mecanismes de modificació d'aquestes lleis en el cas que no s'ajustin a la voluntat de la població o a les necessitats i característiques de la societat. Si als valors centrals els podem anomenar el cor no modificable, si no és per ampliació, aquest segon element es pot considerar negociable seguint els camins establerts en la societat democràtica. Finalment, aquest pla interdepartamental es refereix també a la societat

intercultural, on es produeixen de primera mà les relacions quotidianes, els encontres i els desencontres, les enteses i els conflictes. En aquest espai poden coexistir amb diferents nivells de relació tota mena de costums i hàbits sempre que es respectin els valors democràtics i l'estat de dret.

15) Un model de progrés. La ciència aplicada a la tècnica i la capacitat multiplicadora del capital a mans d'aquells que el fan rendir en forma d'inversió i d'explotació dels treballadors han generat, a Occident, un model de progrés que ha portat importants avenços però que en el fons és terriblement competitiu, consumista i individualista. Competitiu, perquè tot se subordina a fabricar, vendre i guanyar més que ningú, des d'una perspectiva estrictament materialista i deshumanitzadora. Consumista, perquè l'ésser humà està sotmès a una gran pressió que l'indueix a adquirir béns materials de forma compulsiva i interminable i li provoca una constant angoixa. Individualista, perquè s'estimula la defensa dels interessos personals per damunt del bé comú i una visió del món que condueix a la solitud i l'anòmia, és a dir, a la manca de sensibilitat envers les regles i els valors del respecte interpersonal. Seria positiu que aquest model continués avançant en factors de benestar de caràcter educatiu, saludable, sostenible i solidari i fer-lo arribar a tothom, però no que precipités la humanitat en aquesta cursa accelerada cap a un creixement sense límits i cap a un abisme d'insatisfacció. Hauríem de ser capaços d'aturar-nos un moment i pensar, de recuperar valors de repòs, de quietud i de tranquil·litat. I d'intercanviar experiències i de conèixer altres formes de vida. Preguntar-nos, per exemple: com planegen el temps de l'amistat, de la família, del treball i de l'oci els nostres nous veïns?

16) Reciprocitat. «La veritable cultura implica arrelament i desarrelament. S'ha d'enfonsar en el més profund de la terra natal, però també s'ha d'obrir a la pluja i al sol, i a les llavors fecundants d'altres civilitzacions. Cada persona, cada civilització, posseeix en els seus trets tots els valors de la condició humana». Són paraules del polític i poeta senegalès Léopold Sédar Senghor, que ens introdueixen en la regla d'or de la convivència: la reciprocitat, el donar i el rebre. Tothom té alguna cosa per oferir, de la qual es pot sentir orgullós i que pot fer profit als altres. Totes les cultures poden aportar valors útils per al progrés de la humanitat. És bàsic, però, per no fer d'aquest plantejament pura retòrica de saló, eliminar de l'imaginari occidental el vell concepte de la superioritat i establir un marc de relacions basat en la igualtat i en el respecte, que inclogui també l'aspecte econòmic i posi fi a les polítiques d'empobriment —en el fons indicatives de menyspreu cultural— que creen *suds* d'injustícia i sofriments. Ho deia Senghor, també, resumint els resultats, ben poc galdosos, de més de dues mil trobades internacionals en deu anys, i posant el dit a la nafra d'una molt reveladora contradicció: «10.000 dòlars de renda per càpita són insuficients quan parlem d'Euramèrica, mentre que 400 dòlars són més que suficients per a un país africà». I n'oferia l'explicació: «No hi haurà un nou ordre econòmic internacional mentre no hi hagi un nou ordre cultural internacional. Darrere el fracàs de les conferències Nord-Sud es detecta el menyspreu mal dissimulat dels països desenvolupats, els quals, considerant-se superiors des d'un punt de vista cultural, no se senten moralment obligats a deixar d'explotar els països del Tercer Món» (Vegeu Senghor a l'apartat de la bibliografia). Han passat tres dècades des que el llavors president del Senegal resumia la seva experiència en els fòrums internacionals amb aquestes reflexions, que *recuperem* avui per la seva terrible vigència: la cohesió social tan necessària per bastir la societat de convivència que tots voldríem ha de passar més que mai pel respecte a la diversitat (que vol dir una nova mirada a la vegada positiva i crítica) des de la perspectiva global i local en què s'expressa. Perquè, d'acord amb la pluralitat d'òptiques que dibuixen el món actual, finalment, de diversos en som tots.

3.1. Els números d'una injustícia brutal

Davant de les xifres, no pas al darrere, hi ha les persones. Cal tenir-ho present a l'hora de fer un cop d'ull als dos quadres següents, triats amb tota la intenció per remarcar el fet que mentre continuïn actives les polítiques d'empobriment que condemnen la meitat del planeta, les propostes favorables a la convivència intercultural tenen poques possibilitats de reeixida. La brutalitat del contrast no és sostenible des d'un punt de vista democràtic.

ELS OBJECTIUS DEL MIL·LENNI*

*FONT: «Informe sobre desarrollo humano 2005». PNUD i Edicions Mundi-Prensa.

L'any 2000 l'Assemblea General de les Nacions Unides va fixar vuit objectius de desenvolupament que haurien d'ésser assolits el 2015: eradicar la gana i la pobresa extrema; obtenir la matriculació primària universal; promoure la igualtat de gèneres; reduir les taxes de mortalitat infantil; reduir les taxes de mortalitat materna; lluitar contra la sida i el VIH i contra d'altres malalties; assegurar la viabilitat mediambiental, i instituir una associació mundial en favor del desenvolupament. En els quadres següents es valoren les perspectives regionals de compliment d'alguns d'aquests objectius. El panorama és bastant desolador.

Primer objectiu de desenvolupament del mil·lenni: reduir a la meitat la població afectada per la gana.

Nombre de països	Percentatge de la població mundial.
■ Àfrica subsahariana. —————→	Aconseguit.
■ Països àrabs. —————→	Segueix la pauta.
■ Àsia oriental i el Pacífic. —————→	Endarrerit.
■ Àsia meridional. —————→	Molt endarrerit.
■ Amèrica Llatina i el Carib. —————→	Retrocedeix.
■ Europa central i oriental i la CEI. —————→	Sense dades.

Segon objectiu de desenvolupament del mil·lenni: aconseguir la matriculació primària universal.

Tercer objectiu de desenvolupament del mil·lenni: promoure l'equiparació de nens i nenes en l'ensenyament primari.

Quart objectiu de desenvolupament del mil·lenni: reduir en dues tercers parts la mortalitat infantil de nens menors de cinc anys.

Setè objectiu de desenvolupament del mil·lenni: reduir a la meitat el percentatge de la població que no disposa de recursos sostenibles d'aigua potable.

ÍNDEX DE DESENVOLUPAMENT HUMÀ. SENEGAL I ESPANYA*

*FONT: «Informe sobre desarrollo humano 2005». PNUD i Edicions Mundi-Prensa.

L'índex de desenvolupament humà (IDH) s'obté a partir de la mesura de tres paràmetres bàsics del concepte de desenvolupament humà: l'esperança de vida, l'alfabetització i els ingressos econòmics.

Població i tendència demogràfica

■ Senegal

5,3 milions (1975). 9,4 milions (2000). 11,1 (2003). 14,5 milions (habitants previstos per a 2015).

Taxa anual de creixement demogràfic: 2,7 (1975-2003). 2,2 (2003-2015)

Població urbana (% del total): 34,2 (1975). 47,4 (2000). 49,6(2003). 57,9 (2015)

Població menor de 15 anys (% del total): 44,3 (2000). 43,4 (2003). 38,8 (2015)

Població major de 65 anys (% del total): 2,5 (2000). 2,5 (2003). 3,4 (2015)

Taxa de fecunditat (fills per dona): 7,0 (1970-1975). 5,6 (1995-2000). 5,0 (2000-2005)

■ Espanya

35,6 milions (1975). 39,9 (2000). 42,1 (2003). 44,4 (habitants previstos per al 2015)

Taxa anual de creixement demogràfic: 0,6 (1975-2000). 0,4 (2003-2015)

Població urbana (% del total): 69,6 (1975). 77,6 (2000). 76,5 (2003) 78,1 (2015)

Població menor de 15 anys (% del total): 14,7 (2000). 14,3 (2003). 15,3 (2015)

Població major de 65 anys (% del total): 17,0 (2000). 17,5 (2003). 18,0 (2015)

Taxa de fecunditat (fills per dona): 2,9 (1970-75). 1,2 (1995-2000). 1,3 (2000-2005)

Esperança de vida

■ Senegal

40,1 anys (1970-1975). 55,6 anys (2000-2005)

Probabilitats de sobreviure fins als 65 anys (%): 54,6 (dones). 49,4 (homes)

Taxa de mortalitat de nens menors de cinc anys per cada 1.000 nascuts vius: 164 (1970). 78 (2003)

Taxa de mortalitat materna notificada per cada 100.000 nascuts vius: 560 (1985-2003)

■ Espanya

72,9 anys (1970-1975). 79,5 anys (2000-2005)

Probabilitats de sobreviure fins als 65 anys (%): 92,8 (dones). 82,1 (homes)

Taxa de mortalitat de nens menors de cinc anys per cada 1.000 nascuts vius: 27 (1970). 4 (2003)

Taxa de mortalitat materna notificada (per cada 100.000 nascuts vius): 6 (1985-2003)

Salut: recursos, accés, serveis i malalties

■ Senegal

Despesa en salut (% del PIB) any 2002. Pública: 2,3. Privada: 2,8. Per càpita: 62 (PPA en dòlars).

Metges: 8 per cada 100.000 habitants (1990-2004).

Taxa d'ús d'anticonceptius: 11% (1995-2003).

Parts atesos per personal especialitzat: 58% (1995-2003).

Incidència del VIH/SIDA, % de la població entre 15 i 49 anys: 0,8 (any 2003).

Casos de paludisme per cada 100.000 habitants: 11.925 (any 2000).

Casos de tuberculosi per cada 100.000 habitants: 429 (any 2003).

■ Espanya

Despesa en salut (% del PIB) any 2002: Pública: 5,4. Privada: 2,2. Per càpita: 1.640 (PPA en dòlars).

Metges: 320 per cada 100.000 habitants (1990-2004).

Taxa d'ús d'anticonceptius: 81% (1995-2003).

Parts atesos per personal especialitzat: 99,8% (1995-2003).

Incidència del VIH/SIDA, % de la població entre 15 i 49 anys: 0,7 (any 2003).

Casos de paludisme per cada 100.000 habitants: no en consten (any 2000).

Casos de tuberculosi per cada 100.000 habitants: 27 (any 2003).

Aigua, sanejament i nutrició

■ Senegal

Població amb accés sostenible al sanejament millorat (%): 35 (any 1990). 52 (any 2002).

Població amb accés sostenible a una font d'aigua millorada (%): 66 (any 1990). 72 (any 2002).

Persones desnodrides (%): 23 (any 1992). 24 (any 2002).

Nens amb pes inferior a la mitjana en néixer (%): 18 (1998-2003).

Nens amb pes inferior a la mitjana per la seva edat (% de menors de 5 anys): 23 (1995-2003).

Nens amb alçada inferior a la mitjana per la seva edat (% de menors de 5 anys): 25 (1995-2003).

■ Espanya

Població amb accés sostenible al sanejament millorat (%): no en consta.

Població amb accés sostenible a una font d'aigua millorada (%): no en consta.

Persones desnodrides (%): no en consten.

Nens amb pes inferior a la mitjana en néixer (%): 6 (1998-2003). Dada que no s'ajusta a la definició normalitzada.

Nens amb pes inferior a la mitjana per la seva edat: no en consten.

Nens amb alçada inferior a la mitjana per la seva edat: no en consten.

Educació

■ Senegal

Despesa pública en educació (% del PIB): 3,9 (1990). 3,6 (2000-2002).

Despesa pública en educació (% de la despesa pública total): 26,9 (1990). No hi ha dades (2000-2002).

Taxa d'alfabetització d'adults (% de 15 anys d'edat i majors): 28,4 (1990). 37,3 (2000). 39,3 (2003).

Taxa de matriculació en educació primària (%): 47 (1990-1991). 58 (2002-2003).

Taxa de matriculació en educació secundària (%): no consta.

■ Espanya

Despesa pública en educació (% del PIB): 4,2 (1990). 4,5 (2000-2002).

Despesa pública en educació (% de la despesa pública total): 9,4 (1990). 11,3 (2000-2002).

Taxa d'alfabetització d'adults (% de 15 anys d'edat i majors): 96,3 (1990). 97,6 (2000). 98,1 (2003).

Taxa de matriculació en educació primària (%): 100 (1990-1991). 100 (2002-2003).

Taxa de matriculació en educació secundària (%): No consta (1990-1991). 96 (2002-2003)

Tecnologia, energia i medi ambient

■ Senegal

Línies telefòniques bàsiques per cada 1.000 habitants: 6 (1990). 22 (2000). 22 (2003).

Abonats a telèfons mòbils per cada 1.000 habitants: 0 (1990). 56 (2003).

Usuaris d'Internet per cada 1.000 habitants: 0 (1990). 22 (2003).

Despesa en investigació i desenvolupament (I+D) (% del PIB): no en consta (1997-2002).

Investigadors en R+D per cada milió d'habitants: no en consta (1990-2003).

Consum tradicional de combustible (% total de les necessitats energètiques): 72,1 (2002).

Consum d'electricitat per càpita (quilowatts/hora): 115 (1980). 114 (1999). 141 (2002).

Emissions de diòxid de carboni (tones mètriques per càpita): 0,6 (1980). 0,4 (2002). Percentatge del total mundial (%): no consta (2000).

■ Espanya

Línies telefòniques bàsiques per cada 1.000 habitants: 316 (1990). 421 (2000). 429 (2003)

Abonats a telèfons mòbils per cada 1.000 habitants: 1 (1990). 916 (2003)

Usuaris d'Internet per cada 1.000 habitants. No consta (1990). 239 (2003)

Despesa en Recerca i Desenvolupament (R + D) % del PIB: 1 (1997-2002)

Investigadors en R + D per cada milió d'habitants: 2.036 (1990-2003)

Consum tradicional de combustible. % total de les necessitats energètiques: 0,6 (2002)

Consum d'electricitat per càpita. Kilowatts / hora: 2.906 (1980). 4.497 (1999). 6.154 (2002)

Emissions de diòxid de carboni. Tones mètriques per càpita: 5,3 (1980). 7,3 (2002).

Percentatge total mundial %: 1,2 (2000)

Prioritats de la despesa pública (% del PIB)

■ Senegal

Educació: 3,9 (1990). 3,7 (1997). 3,6 (2000-2002).

Salut: 2,3 (1990). 2,6 (1998). 2,3 (2002).

Exèrcit: 2,0 (1990). 1,4 (2000). 1,5 (2003).

Servei del deute extern: 5,7 (1990). 5,2 (2000). 3,8 (2003).

■ Espanya

Educació: 4,2 (1990). 5,0 (1997). 4,5 (2000-2002).

Salut: 5,4 (1990). 5,4 (1998). 5,4 (2002).

Exèrcit: 1,8 (1990). 1,3 (2000). 1,2 (2003).

Servei del deute extern: 0 (1990). 0 (2000). 0 (2003).

Desenvolupament econòmic

■ Senegal

PIB per càpita (paritat del poder adquisitiu en dòlars): 1510 (2000). 1648 (2003).

Coefficient de desigualtat social: 41,3 (*) (dades del 1995 basades en el consum).

Relació d'intercanvi comercial: 96 (**) (dades del 2002).

■ Espanya

PIB per càpita (paritat del poder adquisitiu en dòlars): 19.472 (2000). 22.391 (2003).

Coefficient de desigualtat: 32,5 (*) (dades del 1990 basades en els ingressos).

Relació d'intercanvi comercial: 132 (**) (dades del 2002).

(*) Mesura el grau en què la distribució dels ingressos o del consum entre individus i llars d'un país es desvia respecte d'una distribució en condicions de perfecta igualtat. Un valor de 0 presenta la igualtat absoluta, i un valor de 100 la desigualtat absoluta.

(**) La relació entre l'índex dels preus d'exportació i l'índex dels preus d'importació s'ha calculat respecte de l'any base 1980. Un valor superior a 100 significa que el preu de les exportacions ha augmentat en relació al preu de les importacions.

Desigualtat entre homes i dones

■ Senegal

Càlcul dels ingressos percebuts segons sexe (paritat del poder adquisitiu en dòlars): 1.175 (dones). 2.131 (homes) (dades del 2003).

Taxa d'activitat econòmica femenina (a partir de 15 anys) (%): 61,8. Percentatge de la taxa masculina (%): 72 (dades del 2003).

Taxa d'alfabetització d'adults (% de majors de 15 anys): 27,6 (dones). 47,3 (homes) (dades del 2000).

■ Espanya

Càlcul dels ingressos percebuts segons sexe (paritat del poder adquisitiu en dòlars): 13.854 (dones). 31.322 (homes) (dades del 2003).

Taxa d'activitat econòmica femenina (a partir de 15 anys) (%): 38,5. Percentatge de la taxa masculina (%): 58 (dades del 2003).

Taxa d'alfabetització d'adults (% de majors de 15 anys): 96,8 (dones). 98,6 (homes) (dades del 2000).

Participació política

■ Senegal

Any en què les dones van obtenir el dret de vot i d'ocupar càrrecs públics: 1945.

Any en què per primera vegada una dona va ser elegida diputada: 1963.

Dones amb càrrecs en el govern a nivell ministerial (% del total): 20,6 (any 2005).

Diputades (% del total d'escons): 13 (1990). 19,2 (2005).

Senadores: no hi ha cambra alta.

■ Espanya

Any en què les dones van obtenir el dret de vot i d'ocupar càrrecs públics: 1931.

Any en què per primera vegada una dona va ser elegida diputada: 1931.

Dones amb càrrecs a nivell ministerial (% del total): 50,0 (any 2005).

Diputades (% del total d'escons): 15 (1990). 36,0 (2005).

Senadores: 23,2 (2005).

4. Àmbits d'intervenció i agents principals

La ciutadania es desenvolupa en múltiples àmbits de relació. Fem una descripció d'aquests àmbits i de les possibilitats de treball que contenen amb l'objectiu de propiciar actituds encaminades a garantir la igualtat de les persones tot respectant la seva diversitat. Partim de la idea que el tractament ha de ser realitzat de forma integral i mútuament complementària. En el reconeixement de la igualtat de les persones i els seus drets no es pot anar per parcel·les: fan falta mesures coordinades per a la prevenció de brots xenòfobs, i per millorar les condicions laborals i la recepció dels nouvinguts al sistema educatiu o sanitari, per exemple, tot fomentant la seva participació en l'esfera pública.

4.1. Administració local

L'administració local és l'administració més propera al ciutadà i és políticament responsable de tot allò que fa referència als seus drets i als seus deures. És, per tant, referència indispensable en la gestió de la convivència de les persones i grups que viuen en el mateix espai, tot lluitant contra la marginació i l'exclusió social. Per tot això compta amb la responsabilitat d'executar polítiques efectives i de gestionar els recursos de què disposa, com per exemple els serveis socials i culturals.

L'administració local gestiona la ciutat. Entenem la ciutat com un espai obert, canviant, acollidor, educador, que fa possible la convivència i la integració de totes les persones, vinguin d'on vinguin. És responsabilitat de l'administració tenir un enfocament sensibilitzador i cohesionador en les seves polítiques culturals i socials dirigides a tots els ciutadans. Aquestes polítiques no poden estar aïllades, sinó que, per tal que siguin efectives, han d'estar interrelacionades. Ens referim a les d'habitatge, escolarització i ocupacionals.

Alguns drets cívics i polítics poden avançar-se només a escala local, com l'augment en la participació ciutadana i administrativa, promoció de l'associacionisme com a eina d'implicació fonamental en el poble i la ciutat, desenvolupament de programes de mediació... L'administració local és una administració molt propera i a la vegada de pas obligatori en l'atenció al ciutadà. Això li dóna primeres oportunitats, a vegades úniques, en l'acollida i integració de les persones vingudes de fora.

Assignar en exclusiva als serveis socials la gestió del tema de la immigració és un error i un prejudici envers aquest col·lectiu que és considerat com a objecte d'atenció. Els serveis socials han de ser universals, de qualitat, i no entrar en competició per obtenir uns recursos que resulten totalment escassos.

Els espais públics, com les places, els carrers i els parcs, són espais de trobada lliure i informal on en determinats moments es realitzen manifestacions culturals i festives pròpies de la ciutat. És de vital importància la cura i neteja d'aquests espais, en el context de la dignificació i rehabilitació dels barris. Són espais on actuen i incideixen els educadors de carrer, la policia de proximitat, les associacions de veïns, els firaries i marxants...

4.2. Centres educatius

Els centres educatius (infantils, primària, secundària i d'adults) experimenten profundes transformacions fruit de la seva condició d'institucions que formen part d'una societat en procés de canvi continu. Un dels factors que hi contribueix és

l'arribada dels fills d'immigrats estrangers, fet que comporta una gran heterogeneïtat d'alumnes concentrats a les aules. Cal una resposta adequada, capaç de resoldre els diferents conflictes que s'originen als centres, no solament pel desconeixement de l'idioma, sinó també pel desconeixement entre els membres de la comunitat educativa que provenen de cultures diferents.

Tanmateix, els centres educatius són també punts de contacte de famílies, espais relacionals i participatius que presenten un gran potencial per promoure i facilitar l'arrelament a casa nostra de les famílies nouvingudes. Per la seva singularitat els centres educatius poden fer possible la convivència intercultural, experimentar noves formes de relació entre els diferents membres de la comunitat educativa i treballar la mediació per a la resolució dels conflictes.

L'objectiu fóra que els centres esdevinguessin un model per fer possible la integració de tots els membres de la societat, en la qual tothom pugui sentir-se implicat i pugui desenvolupar al màxim totes les seves capacitats: des de la sensibilització i la formació de tota la comunitat educativa, per fer possible un canvi d'actituds. És un procediment que passa pel replantejament d'allò que s'ensenya i com s'ensenya, per arribar a adequar el projecte educatiu a la realitat de la societat pluricultural. La finalitat del projecte educatiu ha de garantir la màxima competència en habilitats necessàries per integrar-se, en un món cada vegada més complex.

Els centres escolars ofereixen llocs de treball de perfils ben diversos que poden estar ocupats per persones de diferents procedències.

Els centres escolars tenen uns equipaments que, fora de l'horari escolar, han d'estar al servei de la comunitat.

Les acadèmies, els centres de formació ocupacional, les escoles d'adults, associacions i organitzacions no governamentals... són espais educatius que poden representar una segona oportunitat després de fracassos en l'escolarització obligatòria. Aquests centres faciliten la informació i la incorporació al món laboral, i és bo que coneguin i acullin correctament la diversitat cultural.

4.3. Associacions infantils i juvenils

Les associacions infantils i juvenils són part essencial en els inicis de la vida social de la persona. El cercle familiar es va eixamplant a través de l'escola i també d'associacions, grups, entitats i clubs on l'infant entra en contacte amb persones amb bagatges culturals diversos, i on la trobada pot viure's com un enriquiment o com un perill.

Actualment aquestes associacions estan en moments difícils per diferents motius, entre els quals destaquem l'individualisme imperant, la competència desigual de sortides consumistes de lleure, la manca de reforç mediàtic, la manca d'una política de subvencions... Si per a les famílies que porten molt de temps aquí la participació en aquestes associacions no és general, per a les famílies nouvingudes n'és encara més difícil la comprensió per falta de coneixement de la seva proposta educativa i les seves característiques.

Voldríem recordar l'origen d'aquests grups, que rau en la canalització de la tendència natural dels infants i joves a agrupar-se, en l'aparició de lideratges espontanis entre ells i en el desig de portar a terme "aventures" que constituïran un entrenament per a la vida adulta futura. Caldria recuperar aquest origen per tal de despullar els aspectes més formalistes d'aquestes associacions i així poder fer possible la incorporació dels fills d'immigrats.

Voldríem destacar que l'activitat principal és el joc, concebut com a manifestació humana que es repeteix en totes les cultures. És evident el seu caràcter transcultural, gairebé universal.

Fóra necessari promoure la formació dels monitors i directores de les associacions en continguts relacionals, vinculats a l'acollida de nois i noies d'origen immigrant i en l'educació intercultural.

4.4. Associacions esportives

Els clubs esportius tenen un enorme potencial en la creació d'una societat intercultural. En destaquem els següents motius:

- Existeixen models positius en equips professionals (Zidane, Eto'o...) amb un ampli ressò mediàtic.
- L'activitat esportiva intervé en el creixement personal, el desenvolupament físic, la canalització d'energies...
- L'esport té uns codis universals que permeten ràpidament identificar-s'hi i integrar-s'hi. També per aquest motiu les famílies comprenen ràpidament l'oferta d'aquestes activitats, i els agrada que els seus fills les practiquin.
- Permeten la identificació amb un grup.
- Hi ha elements de comunicació no verbal que faciliten un primer nivell d'intercanvi.
- Fan augmentar l'autoestima dels qui en formen part, desvinculada de les capacitats lingüístiques o acadèmiques i del seu èxit o fracàs.

Ara bé, el món de l'esport presenta dues cares. Per una, fa possible la integració entre iguals al voltant d'activitats lúdiques, però per l'altra, i a causa dels nombrosos interessos de les competicions esportives, pot fer aflorar sentiments viscerals de rebuig a l'estranger o xenofòbia. Hem de considerar, també, que els immigrants porten nous esports que anteriorment no eren coneguts o practicats a les nostres contrades, com el criquet, el beisbol... un fet que implicarà un enriquiment i una major possibilitat d'intercanvi.

4.5. Centres cívics i biblioteques

Els centres cívics i les biblioteques són equipaments de divulgació i intercanvi cultural, i de creació de teixit social entre els veïns o conciutadans. És aquesta la força i el rol que tenen també per contribuir a la creació d'una societat més inclusiva. Com a impulsors de debats, tallers, cercles oberts de lectura, representacions teatrals, projeccions de documentals... i tota mena d'activitats, han de reflectir i donar acollida a la diversitat del barri i de la societat on estan ubicats. En els centres cívics i en les biblioteques es poden programar actes que contribueixin a reforçar vincles de pertinença tant des d'un punt de vista personal com col·lectiu, i que facilitin l'acostament i la cooperació entre persones de diferent origen.

4.6. Gent gran, llar de jubilats, casals...

La gent gran i les seves associacions poden contribuir també a fer possible una societat més tolerant i intercultural. A més a més de les múltiples activitats que es realitzen en les llars i casals de jubilats, les persones anomenades de la tercera edat estan en condicions per emprendre o implicar-se en projectes de solidaritat, d'intercanvi i de relació amb la població d'origen immigrant. La seva experiència vital i la seva disponibilitat són valors afegits per a un contacte especialment "humà".

4.7. Món associatiu

Les associacions, clubs i entitats són considerades el teixit social dels pobles i ciutats. Elles mateixes són motors d'integració i cohesió social. Són eines fonamentals per a la integració de les persones nouvingudes i a la vegada indicadors de salut sobre la cohesió d'una societat. La riquesa i varietat d'associacions, com les veïnals, infantils i juvenils, culturals, de lleure, d'immigrants, mixtes... etc., proporcionen espais de trobada informal, espais de participació i espais de solidaritat i d'autoajuda.

L'heterogeneïtat del món associatiu ha de complementar-se amb el mutu coneixement i la coordinació de serveis. Destaquem el paper actiu d'alguns col·lectius d'immigrants en la posada en marxa i desenvolupament de projectes de cooperació en els països empobrits d'on procedeixen. Són les experiències de codesenvolupament que també tenen una funció d'integració-participació en les institucions dels països receptors.

La presència de monitors d'origen cultural divers és un referent educatiu de gran pes per impulsar la integració de la resta de la població per mitjà de les institucions dedicades al lleure. Cal també potenciar la idea de l'aportació social que els immigrants podrien fer com a voluntaris.

Les associacions culturals, com les de teatre o les musicals, proporcionen un apropament cultural original i enriquidor que a través d'un treball comú facilita la relació i la comunicació.

4.8. Centres religiosos

A les nostres ciutats han començat a sorgir centres de culte que, juntament amb les tradicionals esglésies catòliques, configuren una diversitat religiosa fruit de la llibertat de culte i dels processos migratoris que han portat a casa nostra creences diferents. A través del diàleg interreligiós es pot enfortir el valor de l'acollida i la riquesa de les cultures.

Una preocupació especial ve donada per les connotacions negatives que tenen algunes confessions religioses, en especial l'Islam, generades per opinions estereotipades, mancades d'informació i deformades. Des de les administracions públiques cal garantir una pràctica legal de culte i la superació de la precarietat a què estan sotmesos alguns centres, els quals, pel fet de ser equipaments comunitaris, han de ser inclosos en les previsions urbanístiques en proporció al seu arrelament social i aplicant-hi criteris de proximitat, accessibilitat i convivència ciutadana.

4.9. Món sanitari

Els centres de salut, CAP i hospitals són, juntament amb el sistema educatiu, un dels serveis de primera atenció per als nouvinguts als nostres pobles i ciutats. L'atenció sanitària ha de garantir-se com a universal i de qualitat, amb independència de la situació administrativa. El personal sanitari ha de tenir la formació necessària per atendre les persones vinguin d'on vinguin. Els mediadors culturals són de gran ajuda per comprendre-les i ajustar l'atenció al màxim de les seves necessitats.

4.10. Món del treball

La diversitat del nostre mercat laboral i dels treballadors i treballadores és una realitat que es posa de manifest en la diversitat de procedència i de nacionalitat present en els centres.

Una de les motivacions, no l'única, per emprendre un procés migratori és el de millorar les possibilitats econòmiques personals i familiars. És per aquest motiu que el mercat laboral, els empresaris i també els treballadors autòctons tenen una gran corresponsabilitat en la gestió i integració dels estrangers, ja que per a les persones en edat laboral és la primera porta d'entrada en la societat receptora. Caldria dissenyar i aplicar plans d'acollida per a tots els treballadors de l'empresa, no només per als estrangers, amb objectius de superar reticències, combatre estereotips negatius, vetllar per la no discriminació del treballador nouvingut a l'hora d'accedir a les ofertes i per la igualtat d'oportunitats a l'interior de l'empresa.

Una gestió de l'empresa favorable a la igualtat hauria de tenir en compte els següents principis:

- Les relacions entre els treballadors són simètriques, sense distinció de la seva procedència.
- Els treballadors se senten integrats laboralment, però també psicològicament i socialment.
- La situació laboral de tots els treballadors ha de ser legal, justa i equitativa.
- La política de l'empresa i les seves pràctiques lluiten contra manifestacions racistes o discriminatòries.

La promoció de l'autoocupació i el suport a iniciatives empresarials dels immigrants s'ha de fer d'acord amb uns criteris d'universalitat, com atorgar crèdits a projectes empresarials o autònoms que enriqueixin la seva situació personal i social.

D'altra banda, els establiments comercials dels nostres carrers i places, per la seva visibilitat i la seva varietat, concreten ja una societat ben pluricultural. Les botigues i els comerços s'han de valorar com a àmbits de suport, solidaritat, intercanvi i aprenentatge de nous hàbits. També permeten mantenir vincles amb els països d'origen, vincles necessaris per a l'equilibri personal i indispensables per a la seva bona incorporació a la societat d'acollida.

Un cas que convé destacar és el de les empreses immobiliàries o API. Els episodis de discriminació de persones immigrades a l'hora d'accedir al lloguer d'habitatges es poden entendre com un reflex de certs sectors de la societat que rebutgen la seva presència. Cal prendre mesures per trencar un cercle que es retroalimenta entre habitatges degradats, preus baixos del mercat immobiliari, fugida de la població autòctona de la zona, concentració de població immigrada i problemes derivats per a aquesta en l'escolarització i en altres serveis socials.

4.11. Sindicats i col·legis professionals

Els sindicats i altres associacions de treballadors han d'incorporar els treballadors d'origen estranger amb tota normalitat en les seves reivindicacions i estructures.

És per aquest motiu que tenen la responsabilitat, per una banda, de preparar i formar la majoria de treballadors per a l'arribada i el treball en comú amb persones vingudes de fora, i per altra vetllar per la protecció de les persones que estan en precarietat laboral o poden patir discriminació, amb la defensa ferma dels drets i deures de tots els treballadors i amb l'enfortiment de l'afiliació.

L'afiliació de les persones immigrades és un dret que tenen com a treballadors, i els sindicats han de facilitar-ne el coneixement i accés. Això ha de representar també l'accés a ser delegats d'empresa i a formar part de l'estructura organitzativa del sindicat, ja que aquesta ha de reflectir la diversitat real dels treballadors afiliats.

4.12. Mitjans de comunicació local

Les publicacions, les ràdios i les televisions locals tenen un alt nivell d'influència a l'hora de reflectir la realitat de la comunitat on actuen, i aquesta és ja diversa.

Correspon als mitjans de comunicació mostrar la diversitat i representar-la amb tota normalitat tot contribuint a facilitar el coneixement mutu. Caldria un tractament transversal de la diversitat, perquè en principi la creació de continguts específics o programes només per a minories culturals podria derivar en guetos informatius i podria ser molt contraproduent per a les dinàmiques interculturals. El treball i la presència de professionals i voluntaris fills de la immigració ja suposaria una imatge de normalitat i integració.

D'altra banda, els mitjans han de tenir molta cura pel que fa al tractament de la imatge i la difusió d'estereotips negatius. En aquest sentit, el perill de tractar els conflictes i la immigració com a problemàtica social no només no ajuda sinó que deteriora la convivència.

5. Propostes pràctiques

Centres cívics, biblioteques, ludoteques, entitats de lleure, comissions de festes, centres docents, AMPA, clubs esportius, associacions de veïnes i veïns, de comerciants, llars de gent gran, mitjans de comunicació, llocs de culte, centres de salut, organitzacions empresarials i sindicals, ONG i ONGD, administracions, etc., són, en conjunt i cadascun d'ells, espais propis de trobada i de relació. En les planes següents es concreta un ampli repertori de propostes útils per fer d'aquests àmbits un escenari privilegiat de bones pràctiques interculturals.

POBLACIÓ I ÀMBIT	ACTIVITAT	EXPLICACIÓ I OBJECTIUS	PROPOSTA PRÀCTICA
PER A TOTHOM ASSOCIACIONS I EQUIPAMENTS MUNICIPALS	Activitats d'acostament	El propòsit és posar en contacte les diferents associacions que existeixen en un mateix territori. Potenciar la realització d'activitats culturals cercant aquell espai on es pot treballar conjuntament. Buscar un excusa per veure'ns obligats a compartir l'esforç i les dificultats per a la realització d'un projecte comú.	- Festes interculturals. - Festes de barri. - Festa major. - Jornades temàtiques: jornades dedicades a àmbits culturals específics (pintura, teatre, música, cuina, literatura, etc.). - Jornades esportives. - Reunions veïnals. - Confecció d'un calendari alternatiu. - Cicles de cinema.
ASSOCIACIONS DE VEÏNS	Jornades de trobadra de veïns	Promogut des de les associacions de veïns d'un poble o un barri i amb l'assessorament i col·laboració de l'ajuntament, es persegueix l'intercanvi d'opinions, el coneixement dels veïns, etc.	És un impuls per crear espais de trobada entre les associacions i els veïns de manera que es puguin intercanviar opinions, expressar dubtes i temors, que els veïns coneguin i puguin reconèixer la diversitat cultural com un factor que ens enriqueix.
ASSOCIACIONS I AJUNTAMENTS	Promoció de les associacions de col·lectius immigrants	És bàsic el foment de l'associacionisme entre els col·lectius d'immigrants perquè des de les associacions es pot treballar molt millor l'acollida dels nousvinguts. Les associacions fomenten la participació en la societat d'acollida i aquestes poden jugar el paper d'interlocutor davant l'administració i altres organismes públics o privats, i evitar així problemes de relacions i convivència. Per tal d'aconseguir aquest objectiu és molt important que des de l'administració es facilitin equipaments i l'assessorament legal convenient per a la formació de l'associació.	- Assessorament legal. - Ajuts econòmics. - Facilitar els equipaments que calguin per a l'entitat (integrar-se en l'Hotel d'Entitats, etc.).

POBLACIÓ I ÀMBIT	ACTIVITAT	EXPLICACIÓ I OBJECTIUS	PROPOSTA PRÀCTICA
AJUNTAMENTS CONJUNTAMENT AMB LA COMISSIÓ DE FESTES I LES ASSOCIACIONS	La festa major com a festa inclusiva	La festa major de qualsevol població o barri és una bona ocasió perquè les comunitats que hi viuen puguin expressar de manera oberta i sincera la concepció que unes i altres tenen de la festa. Igualment, cal consensuar la utilització dels espais públics. La participació de les diferents comunitats en l'elaboració de la festa pot ser un bon moment per intercanviar altres experiències.	Incorporar en la programació de la festa major activitats culturals, esportives i lúdiques que representin també la diversitat existent al municipi.
ASSOCIACIONS I ADMINISTRACIONS	Setmana de la interculturalitat	Últimament han sovintejat molt les diades, les setmanes i les quinzenes interculturals a totes les nostres poblacions. Malgrat les crítiques que han rebut aquest mena d'activitats, són propostes vigents sempre que es tinguin en compte una sèrie de consideracions: • Evitar que es quedin en un simple mirall folklòric i serveixin només per fomentar certs estereotips culturals que serveixin de justificació a actituds discriminatòries. • Que siguin útils per donar cabuda a les reivindicacions i crítiques dels col·lectius minoritaris i minoritzats. • Deixar sempre que sigui possible el protagonisme de l'activitat als col·lectius immigrants. • Visualitzar l'existència d'altres minories culturals a Catalunya diferents de les procedents dels col·lectius d'immigrants. • Organitzar també activitats en les poblacions que no comptin amb un grau important de nousvinguts.	– Exposicions – Cicles de cinema – Taules rodones – Concerts – Mostres gastronòmiques – Espectacles per a infants – Teatre – Mercat alternatiu – Fires d'intercanvi – Galeria de retrats

POBLACIÓ I ÀMBIT	ACTIVITAT	EXPLICACIÓ I OBJECTIUS	PROPOSTA PRÀCTICA
ASSOCIACIONS TOTES LES EDATS	Vine a conèixer la meva associació	No sempre la tasca de les associacions arriba a la població. La majoria dels migrants desconeixen el paper de les associacions o no s'hi senten convidats. La visita ajudarà a fer més properes les associacions als nousvinguts. És molt important que siguin els propis membres de l'associació qui la presentin.	- Organitzar visites guiades de col·lectius de persones nousvingudes a les seus de les diferents associacions existents en el barri o poble. - Organitzar visites dels autòctons a les associacions dels estrangers. La iniciativa pot sorgir d'una de les parts o de totes dues, de comú acord.
ASSOCIACIONS EQUIPAMENTS (biblioteques, ludoteques, etc.)	Vine a jugar amb nosaltres	Visites guiades. Seria molt important que es fessin acompanyades per algun treballador social, mediador intercultural, etc., dels centres d'oci infantil i juvenil, i que ajudessin a potenciar la incorporació d'aquests nous infants en l'oci regulat.	Visites a ludoteques, biblioteques, esplans, agrupacions escoltes, etc.
ASSOCIACIONS EQUIPAMENTS JOVES	Activitats de formació en l'educació intercultural	Cursos de sensibilització i formació en interculturalitat per a monitors en el temps lliure.	Intentar que els monitors que dirigeixen un espai o un agrupament escolta estiguin formats per treballar la interculturalitat, de tal manera que formi part de les activitats quotidianes dels seus centres. La Fundació Catalana de l'Espai i Escoltes Catalans tenen recursos per treballar-hi, encara que s'haurien de potenciar.
		Cursos de formació per a monitors en el temps lliure adreçats als fills dels immigrants.	És una necessitat peremptòria, si volem una bona integració dels infants en aquests equipaments i una major confiança per part dels pares, que membres dels col·lectius de les persones migrades formin part dels equips de monitors d'aquests centres. Això donarà confiança als pares i facilitarà la normal inserció social dels joves.

POBLACIÓ I ÀMBIT	ACTIVITAT	EXPLICACIÓ I OBJECTIUS	PROPOSTA PRÀCTICA
AJUNTAMENTS ENTITATS DONES	Programa Formació Bàsica per a Dones Immigrades	Programa del servei socioeducatiu d'acció formativa encaminada a superar les dificultats d'integració social. Les activitats estan organitzades a partir dels espais educatius següents: autonomia personal i fonaments laborals.	Espais de tallers: - Confecció tèxtil - Hàbits en el treball - Higiene i seguretat en el treball - Reforç i biblioteca - Tutories - Cuina - Salut i nutrició - Drets i deures
AJUNTAMENTS ENTITATS, MERCATS I ASSOCIACIONS DE COMERCIANTS	Foment de l'espai públic com a espai d'interculturalitat	Afavorir la realització d'activitats al carrer on es visualitzi positivament la convivència de les diferents cultures existents en un mateix espai.	- Casalets al carrer - Jocs a la plaça - Fires d'intercanvi - Art efímer - Botigues al carrer - Mostres de productes alimentaris d'origen divers
BIBLIOTEQUES ESCOLES INFANTS DE TOTES LES EDATS	Contes del món i altres narracions	Lectures de contes d'arreu del món per a infants. També, adreçades a joves i a la població adulta, lectures "interpretades" de textos literaris i de poesia representativa de les diferents cultures existents a la ciutat. Identificació i debat sobre els valors que contenen.	- Contacontes - Cicles temàtics ("Contes del mar", "El foc", "Així es féu el món", "Transgressió social", "L'amor", etc.). - Contes per a adults i joves. - Lectura poètica per a adults.
CARRER INFANTS I AVIS	Avis i trànsit	Posar en contacte, a través d'una activitat de suport, persones de diferents orígens culturals.	Un avi o una àvia es compromet a acompanyar un infant a l'escola quan els seus pares no ho poden fer.

POBLACIÓ I ÀMBIT	ACTIVITAT	EXPLICACIÓ I OBJECTIUS	PROPOSTA PRÀCTICA
CLUBS ESPORTIUS	Curs per a monitors	Curs de sensibilització i formació de monitors esportius en els valors de la interculturalitat. A través de jocs esportius procedents de diverses cultures, els monitors i els entrenadors prenen consciència de la realitat cultural diversa dels nois i noies que tenen en els seus clubs.	– Conèixer els esports que es practiquen en les diferents cultures que es troben avui entre nosaltres. – Conèixer la realitat sociocultural de la població nouvinguda.
CLUBS ESPORTIUS	Esports de tot el món al carrer	Conèixer la diversitat cultural a través de l'esport i el joc.	Fer una jornada d'esports al carrer amb l'ajut dels diferents centres esportius de la població i de les associacions (d'immigrants i autòctones), tant d'esports majoritaris com d'esports més desconeguts, com ara el criquet dels pakistanesos, etc.
CLUBS ESPORTIUS	Jo jugo a... i sóc de...	Fomentar l'autoestima dels col·lectius de persones migrades, especialment de joves i infants, i aprendre a valorar la seva cultura d'origen.	Aprofitant l'existència d'esportistes d'elit de molts dels països de procedència de les persones nouvingudes i la creació a gairebé tots els municipis de consells esportius, es pot convidar aquests esportistes a fer xerrades sobre els lligams entre esport, cultura, migració...
CLUBS ESPORTIUS	Jo jugo net, i tu?	Foment dels valors positius que té l'esport: foment de la superació per l'esforç, solidaritat, creació d'equip per sobre l'individualisme, amistat, confiança, etc.	Guies de comportament cívic i esportiu en totes les llengües per a esportistes, entrenadors, pares, juntes directives dels clubs, etc.
CENTRES DE CULTE	Foment de la utilització d'espais interconfessionals	Creació d'espais de culte que poden ser compartits per les diferents creences religioses presents en la nostra població. Aquest espai pot servir per potenciar el diàleg interreligiós.	– Cessió d'espais parroquials per ser utilitzats per aquelles confessions minoritàries que no disposen d'espais propis. – Promoure la realització d'actes de caràcter interconfessional utilitzant espais propis de cada confessió (esglésies, mesquites, sinagogues, temples budistes, etc.)
CENTRES DE CULTE	Fòrum dels caps religiosos locals	Crear allà on sigui possible una plataforma de diàleg entre els caps de les diverses religions que són presents en el municipi.	Propiciar que el diàleg arribi a la ciutadania en general per conèixer i debatre amb criteri el "fet religiós".

POBLACIÓ I ÀMBIT	ACTIVITAT	EXPLICACIÓ I OBJECTIUS	PROPOSTA PRÀCTICA
AJUNTAMENTS	Diversificació de l'oferta de cementiris	Intentar donar cabuda en els nostres municipis a totes les formes de relació amb la mort que són presents en el nostre municipi.	Des d'un aspecte cultural, promoure sessions en què representants de diversos col·lectius expliquin la seva particular concepció de la mort i el significat de la simbologia que s'hi associa.
MITJANS DE COMUNICACIÓ	Parlem de...	Facilitar l'accés dels diferents col·lectius culturals existents als mitjans de comunicació municipals perquè puguin expressar les seves opinions.	Programa de ràdio o televisió on les persones migrades puguin expressar els fets que per a ells són notícia i les seves opinions sobre el tema. Propiciar, també, polítiques comunicatives "normalitzades", que vol dir que han de comptar habitualment amb la pluralitat de veus. Seguir les orientacions marcades pel codi deontològic de la professió periodística (Col·legi de Periodistes de Catalunya).
MITJANS DE COMUNICACIÓ	Parlem de casa en la llengua de casa	Facilitar que els diferents col·lectius tinguin accés als mitjans de comunicació locals en la seva llengua, on puguin expressar la seva opinió sobre notícies d'aquí i del país d'on vénen. Augmentar l'autoestima d'aquests col·lectius per la seva cultura i que especialment l'augmentin els seus fills, víctimes directes del xoc cultural.	Lliurar un espai en els mitjans de comunicació (especialment televisió i ràdio locals) en què les notícies d'aquí i les dels seus països d'origen es facin en la seva pròpia llengua.
MITJANS DE COMUNICACIÓ	Comunicació de convivència	Fomentar l'aparició de notícies que posin damunt de la taula totes aquelles coses que en positiu i en favor de la convivència es fan quotidianament i de manera espontània i que no tenen cabuda en els mitjans de comunicació, des dels quals, de manera constant i reiterada, només apareixen aquests col·lectius i la convivència entre tots com a fonts de conflicte.	Propiciar les "notícies per a la convivència", un espai que podria ser ofert cada setmana a una entitat del municipi i anar intercalant relats de convivència entre entitats formades per autòctons o per nousvinguts, i comentades per nousvinguts i autòctons.

POBLACIÓ I ÀMBIT	ACTIVITAT	EXPLICACIÓ I OBJECTIUS	PROPOSTA PRÀCTICA
ENTITATS DE LLEURE, ESCOLES, BIBLIOTEQUES, ETC.	El viatge de les paraules	Necessitem l'estructura de les paraules per donar forma als nostres pensaments. La màgia de les paraules ens permet de comunicar idees, sentiments, emocions, etc. Però les paraules han viatjat a través de les cultures i del temps.	- Fer un petit diccionari il·lustrat de paraules que provenen d'altres idiomes (grec, francès, anglès, àrab, etc.). - Dibuixar animals o objectes imaginaris, formats per dos objectes o animals (forquilla-cullera, ratolí-elefant, gos-gat, etc.). Els posarem un nom compost: gos-gat "gosulo" (català i mandinke).
ENTITATS DE LLEURE, ESCOLES, BIBLIOTEQUES, ETC.	El viatge dels aliments	Els aliments que mengem no han estat sempre aquí. Descobrim i aprenem d'on provenen els nostres aliments.	- Sobre un mapa del món, enganxar els aliments al seu lloc d'origen. - Fem una llista de plats forans semblants als que fan les nostres mares (escudella i cocido, etc.).
ENTITATS DE LLEURE, ESCOLES, BIBLIOTEQUES, ETC.	El viatge de les músiques	La música ha fet llargs viatges d'anada i tornada. Descobrim d'on provenen les músiques.	- Audicions comentades de música (jazz, soul, rock, rai, etc.). - Tallers de música - Tallers de percussió - Tallers de dansa
ENTITATS DE LLEURE, ESCOLES, BIBLIOTEQUES, ETC.	El viatge dels vestits	La necessitat de cobrir el cos està naturalment relacionada amb la climatologia, però al llarg de la història, les dones i els homes han fet de la indumentària un tret cultural i social. Els diferents teixits, la manera de confeccionar-los, etc., ha anat evolucionant i rebent tota mena d'influències.	- Què portem que ens ha pervingut d'Orient? I què porten els orientals que els ha pervingut d'Europa? - Com van començar els texans? - Què ens posem al cap? - Què vol dir moda ètnica?
ENTITATS DE LLEURE, ESCOLES, BIBLIOTEQUES, ETC.	El viatge dels jocs	Els jocs poden ser una bona eina per descobrir les cultures. D'on provenen els jocs que coneixem? Com jugaven els pares del meu veí? A què jugaven els avis?	- Ludoteca de jocs d'arreu del món - Taller de construcció de jocs d'arreu del món - Jocs de carrer de totes les cultures - Així jugaven els avis - Cançons de repartir - Jocs i cançonetes de falda

POBLACIÓ I ÀMBIT	ACTIVITAT	EXPLICACIÓ I OBJECTIUS	PROPOSTA PRÀCTICA
ENTITATS DE LLEURE, ESCOLES, BIBLIOTEQUES, ETC.	El viatge dels esports	Explicar l'origen i la procedència dels diferents esports que es practiquen avui en dia, amb la finalitat de reconèixer que tots ells sorgeixen de la barreja de diferents jocs en diferents contrades.	– Recerca de l'origen dels diferents esports. – Creació de xats per parlar dels esports que ens agraden amb joves d'altres països i continents.
ENTITATS DE LLEURE, ESCOLES, BIBLIOTEQUES, ETC.	Som diferents, som iguals. Els colors del meu cos	Cada ésser humà té unes característiques físiques diferents, la qual cosa no vol dir pertànyer a races diferents. Els nens es divertiran descobrint quants colors diferents podem tenir en el nostre cos. I això ens ajudarà a trencar l'estereotip de blancs, negres, grocs, etc.	Es reparteix una fitxa amb caselles i amb l'ajut d'una carta de colors, descobrirem quants colors tenim en el cos (color dels cabells, blanc dels ulls, color dels ulls, ungles, les diverses zones de la pell, pigues, venes, etc.).
ENTITATS DE LLEURE, ESCOLES, BIBLIOTEQUES, ETC.	Galeria de retrats	La mirada dels infants cap als seus companys i cap a ells mateixos.	– Amb una màquina de fotografia digital els nens es fan fotos de la cara entre ells. Després les passen a l'ordinador, on ells mateixos es faran retocs en dibuix (afegint-hi barrets, canviant el color dels cabells i el pentinat, etc.). – El company, amb el retrat d'un altre, crea un personatge.
ENTITATS DE LLEURE, ESCOLES, BIBLIOTEQUES, ETC.	La interculturalitat a través de la càmera	La mirada dels infants cap als seus companys i cap a ells mateixos.	Servint-se d'una càmera de vídeo els nens es filmen entre ells i expressen petites frases, cançons o simplement paraules que escolten a casa. Les diuen davant de la càmera a un company que fa de reporter. Amb aquesta activitat els nens descobreixen paraules divertides, cançonetes i frases de la cultura autòctona o dels països d'origen dels seus companys.

POBLACIÓ I ÀMBIT	ACTIVITAT	EXPLICACIÓ I OBJECTIUS	PROPOSTA PRÀCTICA
ENTITATS DE LLEURE, ESCOLES, BIBLIOTEQUES, ETC.	Sorprendre l'ombra	Projecte d'educació intercultural utilitzant el teatre d'ombres. L'activitat va dirigida a nens i nenes d'entre 9 i 12 anys, de diferents orígens culturals. Els objectius de l'activitat són: – Facilitar l'expressió dels infants. Que els nens i nenes aprenguin a explicar i a escoltar. – Facilitar la seva acceptació i la de la seva situació familiar i cultural. – Alliberar la capacitat creadora dels nens. – Transmetre les tradicions orals i escrites de les diferents cultures.	Creació d'un teatre d'ombres. Des de la recerca d'un text fins a la creació de les ombres, la seva representació, etc.
ESCOLAR	Oferta de llocs de treball per a auxiliars educatius	Fer que la realitat multicultural de la societat actual sigui present en les nostres escoles, de manera que es potenciï la contractació de monitors i auxiliars educatius de les cultures que hi siguin presents.	
AMPA, LLARS D'INFANTS	Escola de mares: activitat dirigida especialment a les llars d'infants i a les escoles de primària	Durant l'horari escolar i en la franja horària de les tardes (de 3 a 5) les mares porten els infants a escola i es queden en una aula habilitada per a aquesta activitat. El grup de mares ha de ser com més equilibrat millor, entre mares autòctones i procedents de diferents orígens, i també amb diferents graus de formació.	Amb "l'excusa" d'aprendre català oral aquestes mares es troben per xerrar i relacionar-se, i d'aquesta manera es trenquen tabús i es creen complicitats. Comparteixen neguits i preocupacions comuns sobre l'educació dels seus fills: – Cura i alimentació – Hàbits – Estudis – Disciplina – Adolescència – Sexualitat Les activitats han d'ésser dirigides per una educadora social.

POBLACIÓ I ÀMBIT	ACTIVITAT	EXPLICACIÓ I OBJECTIUS	PROPOSTA PRÀCTICA
INSTITUTS	Aules de voluntaris en el reforç als IES	Potenciar les relacions entre alumnes que pertanyen a diferents grups culturals, lluitar contra els prejudicis establerts i valorar els coneixements que els uns tenen dels altres.	A les escoles, en els cursos del cicle superior de primària i en els cursos d'ESO en els IES, es formen grups de treball de reforç entre diferents alumnes dins del centre i fora de l'horari escolar. Aquests grups de treball són dirigits per un professor que intentarà que els grups de reforç siguin mixtos. Els alumnes autòctons donen classes als alumnes fills d'immigrats, i a la inversa. Hi ha experiències molt consolidades d'acompanyament a joves nouvinguts, tant en l'escola com en el temps de lleure, per part de joves autòctons, i també de nouvinguts que anteriorment havien viscut el procés d'acompanyament.
INSTITUTS	Formació de professorat i de nois i noies en la resolució de conflictes	Actuar de forma preventiva i ésser capaços d'“anticipar” pedagògicament els conflictes, tot remarcant els aspectes positius i enriquidors de la “diferència”, de tal manera que es converteixi en una eina d'aprenentatge i no en un pretext per a comportaments agressius i violents.	Creació de grups de resolució de conflictes formats per alumnes i professors (on estiguin representats tots els grups existents en el centre).
ESCOLES, INSTITUTS	Coneixement de les festes i tradicions	El fet de donar veu a les diferents cultures i tradicions presents a l'aula, amb naturalitat, com una possibilitat més d'aprenentatge, potenciarà l'autoestima de tots els alumnes envers la seva cultura d'origen, que de vegades no es valora com a positiva i contribueix a crear-los un sentiment de rebuig. També ajudarà els alumnes “autòctons” a acostar-s'hi i a conèixer altres manifestacions culturals.	Confecció d'un calendari alternatiu d'acord amb la realitat dels infants presents a l'aula: l'any nou xinès, les festes hindús, el final del Ramadà, etc.
ESCOLES, INSTITUTS	Sóc de...	Conèixer les diferents realitats culturals de l'aula gràcies a les aportacions de les persones procedents d'aquestes realitats culturals.	Els pares dels alumnes o bé membres de les diferents comunitats culturals ens expliquen els trets essencials de les seves arrels culturals.

POBLACIÓ I ÀMBIT	ACTIVITAT	EXPLICACIÓ I OBJECTIUS	PROPOSTA PRÀCTICA
ESCOLES, INSTITUTS	Els viatges d'Ulisses	Conèixer el món de la immigració, les seves causes, els seus objectius, etc., a través dels autèntics protagonistes: les persones migrades.	Organitzar una xerrada a l'aula amb persones nouvingudes perquè els alumnes puguin conèixer sense intermediaris per què i com es produeix el fenomen migratori. Seria molt interessant que per a aquestes xerrades es comptés amb la col·laboració de les entitats locals d'immigrats o amb els mediadors interculturals que ja existeixen en els municipis o consells comarcals. Abans de la xerrada, el professorat (especialment el de l'àrea de ciències socials) hauria de treballar a classe els fenòmens migratoris.
ESCOLES D'ADULTS, CONSORCI DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA, ALTRES ENTITATS DEDICADES A L'EDUCACIÓ	Parelles lingüístiques	Facilitar el coneixement oral de les llengües d'acollida i posar en contacte individualment persones migrades i persones autòctones.	Durant una hora o dues setmanals, segons les disponibilitats de la llengua, una persona migrada i un persona autòctona es troben per practicar oralment el coneixement de la llengua. Per a això bàsicament parlen de temes que els poden interessar a tots dos. El voluntari han de comptar amb el suport d'un professional de l'escola d'adults o del CNL.
ONG QUE TREBALLIN AMB IMMIGRATS	Karambu-kafo-be	Treballar des de dues línies: la primera, amb les persones immigrants que acaben d'arribar, amb les quals es fa una política d'acollida bàsicament lingüística, i la segona, centrada en el suport en l'estudi als fills de les persones migrades, els quals, com a conseqüència del xoc cultural i de la marginalitat social, econòmica i cultural en què viuen, presenten mancances greus en els processos d'aprenentatge, que sovint aboquen aquests nois al fracàs escolar.	Durant una hora setmanal, un voluntari fa classes de conversa a les persones migrades adultes, o bé ajuda en els estudis, durant un mínim d'una hora setmanal, els fills dels nouvinguts.
AJUNTAMENTS, PER A TOTES LES EDATS	Cessió d'espais públics per a activitats de les associacions dels diferents col·lectius	Amb la cessió d'espais públics es demostra la nostra capacitat d'acollida, sense oblidar que ahir érem nosaltres els acollits.	

POBLACIÓ I ÀMBIT	ACTIVITAT	EXPLICACIÓ I OBJECTIUS	PROPOSTA PRÀCTICA
AJUNTAMENTS	Consell Municipal d'Immigració en aquelles poblacions on el nombre absolut o relatiu de població migrada sigui important. El Consell Municipal (òrgan consultiu i de participació sectorial) s'ha creat amb la voluntat de promoure les condicions perquè la llibertat i la igualtat de les persones i dels grups en què s'integrin siguin reals i efectives, i de facilitar la participació dels ciutadans i ciutadanes en la vida política, econòmica, cultural i social. Es tracta d'obtenir un mecanisme per fer que la ciutat sigui plural i integradora amb les persones immigrades, les minories ètniques, i en general, amb totes les cultures.	Els propòsits del Consell Municipal d'Immigració són: – Promoure les condicions adequades per tal d'aconseguir la plena ciutadania per a totes les persones immigrades. – Promoure accions i iniciatives per combatre el racisme social i institucional, la discriminació i la xenofòbia. – Vetllar pel reconeixement, el sosteniment i el suport per al desenvolupament de les cultures presents a la ciutat. – Vetllar pel foment de l'associacionisme. – Cooperar amb l'ajuntament per tal de desenvolupar, observar i avaluar la política municipal envers els assumptes d'interès per al benestar i la qualitat de vida d'aquest sector de la població. – Requerir informació respecte d'aquells assumptes d'interès per al benestar i la qualitat de vida dels nouvinguts. – Estudiar i emetre informes sobre temes d'interès per a les persones immigrades.	En aquest consell han de tenir cabuda representants de totes les entitats d'immigrats i mixtes existents en una població, i també totes les persones que espontàniament s'hi presentin (aquestes persones tindran veu però no vot) i aquelles persones que per la seva rellevància social, econòmica o política fossin convidades a ésser-hi presents. La periodicitat de les reunions i el seu organigrama serà una decisió pròpia de cada consell.

POBLACIÓ I ÀMBIT	ACTIVITAT	EXPLICACIÓ I OBJECTIUS	PROPOSTA PRÀCTICA
AJUNTAMENTS	Guia dels serveis municipals en diferents llengües	L'objectiu és donar a conèixer els serveis existents a la població, de tal manera que tothom els conegui.	Aquestes guies s'han de publicar en el major nombre possible de llengües, en especial en aquelles que són majoritàries en el municipi.
AJUNTAMENTS	Programa de mediació	Fer de pont entre l'immigrant, amb dificultats de comprensió cultural o lingüística, i els serveis i institucions de la ciutat. Es presta un suport d'acompanyament que promou l'autonomia personal.	Aquest programa ja es troba implementat en molts municipis catalans. Malgrat tot, s'hauria de potenciar.
AJUNTAMENTS	Oficina d'acollida i participació	Creació d'un àmbit institucional des d'on es doni la benvinguda a tota persona nouvinguda al municipi, amb un èmfasi especial en la sensibilitat envers les persones de cultures diferents a la pròpia.	
AJUNTAMENTS	Publicació: "Drets i deures dels estrangers: Manual pràctic per a la convivència ciutadana"	Describeu els drets i els deures dels immigrants en aspectes com ara l'entrada i l'estada al país, la feina, l'economia, l'habitatge, la sanitat, els serveis socials, la família, les llibertats civils, l'educació, la cultura, etc. Alhora, presenta ordenances municipals que afecten la convivència ciutadana. I es completa amb: – Casuística més comuna en cadascun dels àmbits legals. – Relació de les institucions especialitzades. – Explicació de la legislació aplicable.	Taller de drets i deures compartit entre persones autòctones i nouvingudes per tal de treballar la igualtat (tothom ha de tenir els mateixos drets i deures) i per prendre consciència conjunta d'un dels principals valors de la democràcia.

POBLACIÓ I ÀMBIT	ACTIVITAT	EXPLICACIÓ I OBJECTIUS	PROPOSTA PRÀCTICA
AJUNTAMENTS	Migrainfo	Butlletí trimestral de migració i ciutadania de l'Àrea d'Igualtat i Ciutadania. Ha estat pioner en la divulgació de novetats i continguts entre els ajuntaments. S'edita en suport paper i digitalment. La subscripció és gratuïta.	Fer-ne difusió en diferents àmbits pels espais que conté d'informació i reflexió sobre els reptes del fet migratori.
AJUNTAMENTS	Formació del personal d'atenció al públic en el treball intercultural	És bàsic que l'immigrant se senti ben acollit i tractat en el "seu" ajuntament. De vegades, però, el desconeixement mutu de determinats hàbits i actituds que tenen una arrel cultural pot provocar una manca de comunicació i malentesos, així com retard o ineficàcia en el servei. Caldria evitar en la mesura del possible aquests problemes.	Seminaris de formació sobre els diferents aspectes de la realitat migratòria des d'un punt de vista general i concretant els temes més relacionats amb l'administració pública. Cal comptar també amb la figura del mediador cultural (veure catàleg de formació de l'Àrea d'Igualtat i Ciutadania).
SANITAT	Les altres cultures de la salut	Conèixer altres maneres d'enfrontar-se a les malalties i conèixer altres medicines presents en el nostre entorn diferenciades de la medicina científica occidental (medicines alternatives, medicines i tècniques curatives tradicionals d'altres cultures, com ara la xinesa, l'africana, etc.).	- Formació de mediadors sanitaris que facin de pont entre els professionals de la medicina i les persones nouvingudes. - Potenciació de les guies d'accés al món sanitari en les llengües de les persones nouvingudes. - Formació als professionals de la salut sobre els comportaments socials i culturals davant de les malalties dels nous col·lectius culturals presents a Catalunya. - Fer presents les medicines tradicionals que tenen les persones nouvingudes.
SINDICATS I MÓN EMPRESARIAL	Les altres cultures del treball	Fer conèixer l'existència d'altres cultures del treball i intentar compaginar el calendari laboral amb les noves realitats socials i culturals existents a Catalunya.	Intentar ajustar els calendaris laborals sempre que sigui possible a les noves cultures existents a Catalunya. Per exemple, substituir una festa del nostre calendari laboral pel final del Ramadà o pel cap d'any xinès, etc.

POBLACIÓ I ÀMBIT	ACTIVITAT	EXPLICACIÓ I OBJECTIUS	PROPOSTA PRÀCTICA
COMERÇ	El soc (en castellà <i>zoco</i>, en àrab <i>sūq</i>): un mercat viu	Exposa la diversitat cultural mitjançant la varietat de productes d'altres contrades que hi ha en els nostres comerços, i mostra l'existència d'una xarxa de comerços especialitzada en productes forans.	– Jornada de productes exòtics al carrer. Tots els comerços d'una població mostren els productes procedents d'altres llocs. – Juguem a les botigues. Totes les botigues d'una població instal·len una parada per donar sortida als estocs existents.
JOVES CENTRES CULTURALS I CÍVICS	La mirada de l'altre	Donar a conèixer el cinema d'altres contrades, tot sovint marginat pel circuit de les sales comercials.	Sessions de cinema a la fresca de pel·lícules d'altres països i cultures durant les nits d'estiu.
JOVES CENTRES CULTURALS I CÍVICS	La interculturalitat a través de la càmera	Conèixer la realitat intercultural dels nostres pobles a través de la fotografia.	Concurs o mostra fotogràfica sobre la multiculturalitat de la nostra població.
JOVES CENTRES CULTURALS I CÍVICS	Els sons del djembe	El principal exponent de la música africana és la percussió. La percussió a l'Àfrica és com la parla, i és present en tots els aspectes culturals: a les feines del camp, a les cerimònies religioses, a les festes, en els naixements i en les morts.	Cursos de percussió africana.
JOVES CENTRES CULTURALS	La dansa del ventre	La dansa té un paper molt rellevant a les cultures àrabs. Conèixer aquestes cultures a través de la dansa del ventre.	
AJUNTAMENTS I ONG	Codesenvolupament i interculturalitat	Donar a conèixer altres realitats socioculturals a través dels projectes de codesenvolupament que els emigrats residents a diferents localitats de Catalunya estan impulsant amb el suport de les administracions locals, les ONG i el Fons Català de Cooperació al Desenvolupament.	– En primer lloc, aquests joves han de treballar amb els emigrats que promouen projectes de codesenvolupament en les seves comunitats d'origen, tot col·laborant especialment en tasques d'assessorament tècnic i administratiu. – En segon lloc, fan una visita al lloc on s'està desenvolupant el projecte de codesenvolupament.

POBLACIÓ I ÀMBIT	ACTIVITAT	EXPLICACIÓ I OBJECTIUS	PROPOSTA PRÀCTICA
AJUNTAMENTS	Agermanament de municipis	L'agermanament entre poblacions és una manera de facilitar el coneixement d'una nova realitat cultural per part de tota la ciutadania: la població amb la qual ens agermanem. Sera positiu que un poble estigués agermanat amb dos pobles diferents: un d'Europa i un altre de fora d'aquest continent. L'agermanament entre dues poblacions facilita tota una sèrie d'intercanvis culturals, socials i econòmics molt importants.	– Estades de les diverses entitats locals en les poblacions agermanades. – Intercanvis joves. – Intercanvis escolars. – Projectes de desenvolupament de caire local. – Intercanvis comercials i turístics.
AJUNTAMENT JOVES	Camps de treball de joves	Facilitar als joves el coneixement de realitats culturals diverses a la pròpia i el coneixement de la realitat del procés migratori tot adquirint una idea bàsica de les seves causes.	Estada de vacances a aquelles poblacions de les quals són originàries la majoria de les persones nouvingudes a la nostra població.
IES CASALS DE JOVES	La meva colla...	La interculturalitat no és exclusivament la relació entre cultures procedents de llocs diferents. Les tribus urbanes, les colles de joves, etc., són altres realitats culturals separades, desconegudes i sovint enfrontades.	A través de les diferents expressions musicals que serveixen per definir i caracteritzar les tribus i bandes urbanes, es pot iniciar el coneixement i l'aproximació entre elles. Quan es produeix l'acostament dins de les aules o dins del Casal de Joves, és possible una millor gestió de tots aquells petits conats d'enfrontament que puguin sorgir.
HABITATGE AJUNTAMENTS, IMMOBILIÀRIES	Creació de la intermediació immobiliària	Creació d'empreses d'àmbit públic que facin d'intermediaris entre els propietaris, les immobiliàries i els llogaters per fer fugir possibles malfiances, incomprensions i neguits que apareixen en aquests tipus de transaccions econòmiques. L'empresa pública de lloguer es farà càrrec del paper de mitjancer en els casos d'impagament i en els conflictes contractuals i veïnals que es puguin produir.	

6. Materials i recursos

Hi ha un gran ventall de materials i recursos, des de materials didàctics i obres de teatre a audiovisuals sobre codesenvolupament i CD que difonen l'obra poc coneguda de poetesses africanes. També, jocs interactius, còmics contra el racisme, tallers de narració de contes, campanyes de prevenció de la violència de gènere, sessions d'aprenentatge de drets i deures i accions per estendre la cultura del diàleg, de la mà i la veu d'un *Blanc* i un *Negre* compromesos des de la seva respectiva *diversitat*... Són moltes les entitats que han elaborat i posat a disposició de la ciutadania recursos de sensibilització intercultural. No podem fer-ne una relació exhaustiva, però sí que en podem donar una mostra significativa.

Fundació Jaume Bofill (les següents propostes es poden consultar a la plana www.edualter.org/material/mate2000.htm).

- Més iguals que diferents. **Francesc Carbonell**. Català. Pàgina web.
- Un dia en la vida d'un nen, un dia en la nostra vida. **Francesc Deó** (coordinació general), **Montse Abad** (revisió del text definitiu), **Encarna Larrey**, **Francesc Notó** i **Fundació Jaume Bofill**. Català. Pàgina web.
- Centre i Sud-amèrica. Quadern del professorat. **Laura Cardús** i **Mireia Zabala**. Català. Pàgina web.
- Les migracions humanes. **Pere Roig** (coord.) i **Fundació Jaume Bofill**. Català. Pàgina web.
- Alí Bei i el seu enigma. Crèdit de síntesi de segon cycle d'ESO. **Eduard Navarro** i **Sodepau**. Català. Format PDF.
- El Magrib. Quadern del professorat. **Eduard Navarro**. Català. Pàgina web.
- L'Àfrica negra. Quadern del professorat. **Laia Carreras**. Català. Pàgina web.
- La cultura maia. **Mònica Bertran i Coma**. Català. Pàgina Web.
- Les diverses cares del racisme: el cas de El Ejido. materials didàctics de reflexió sobre immigració des del paper dels mitjans de comunicació. **Migra-Media** i **Edualter**. Català i castellà. Pàgina web.
- La interculturalitat a través dels mitjans audiovisuals. **Drac Màgic**, **Edualter** i **Fundació Jaume Bofill**. Català i castellà. Pàgina web.
- Materials per a una acció educativa intercultural. **Visquem la diversitat**. Català amb alguns textos en castellà. Format PDF.
 1. Magrib
 2. Àfrica negra
 3. Centre i Sud-amèrica
 4. Poble gitano
- Experiències educació formal. **Fundació Bofill (Projecte Entrecultures)**. Català. Pàgina web.
- Experiències educació no formal. **Fundació Bofill (Projecte Entrecultures)**. Català. Pàgina web.
- Contes interculturals (amb activitats per a l'aula). **Diversos autors**. Català. Pàgina web.

- Un món de contes. **CEIP Garcia Fossas d'Igualada, Programa d'Educació Compensatòria Baix Llobregat.** Català. Pàgina web.
- ¿Racismo en las imágenes? **Sodepaz (Cuadernos África-América Latina).** Castellà. Pàgina web.
- Còmic *Prou Racisme*. **Sodepau, Alfons Rial i Montse Abat.** Català. Format HTM.
- Sant Jordi intercultural. **Edualter.** Català. Format HTM.
- Nous hàbits comunicatius: negociació dels conflictes, confrontació, intercanvis. **Edualter.** Català. Pàgina web.
- Els estereotips interculturals a la publicitat. **Edualter.** Català. Pàgina web.
- Joc de rol: “Dinàmica de Cubs”. **Edualter.** Català. Pàgina web.
- Sanduk. Guia per a la formació dels educadors i les educadores en interculturalitat i immigració. **Fundació Jaume Bofill i SOS Racisme.** Català. Format PDF.
- Materials del grup permanent de reflexió sobre educació intercultural del programa Entrecultures. **Fundació Jaume Bofill.** Català. Format PDF.

6.1. Altres recursos d'educació intercultural comentats

1) Un conte de les mil i una nits. Obra de teatre. Per a públic jove. Direcció: Pere Puig. Interpretació: Maria Àngels Buisac i Jordi Subirà. Descripció: L'obra parteix de la tècnica del *clown* i de la narrativa oral per desenvolupar una història que avança des del present fins a l'imaginari d'aventures i fantasies dels contes orientals. En aquest viatge, els protagonistes descobreixen allò que s'amaga darrere de les històries de prínceps i princeses: un món en el qual existeixen les injustícies, la pobresa i l'ambició..., però també l'amor, el teatre i les ganes de viure. La immigració hi és un personatge convidat, si bé es disfressa sota molt diferents formes. (Companyia La Planeta. Passeig Canalejas, 3. Girona. Tel. 972-20-77-54. teatre@laplaneta.net i www.laplaneta.net/)

2) El mes del drac i “Gramoca”. Taller. Per a grups d'alumnes dels últims cursos de primària i de tota la secundària. El taller es basa en la lectura d'*El mes del drac*, un còmic de Quim Bou que parla de racisme, de drets humans, de immigrants i de no immigrants, de rics i pobres, de dominadors i d'esclaus. A través d'un món fantàstic van apareixent episodis perfectament identificables en els nostres pobles o en les pantalles de les televisions. L'obra ve acompanyada d'una guia didàctica que ajuda a desenvolupar les activitats i del CD-ROM interactiu “Gramoca”, que utilitza les regles d'un entreteniment mil·lenari com és el joc de l'oca per intentar redescobrir un planeta en el qual la diversitat condiona la manera de relacionar-se de la majoria dels seus habitants. (Associació GRAMC - Grups de recerca i actuació amb minories culturals. Plaça Lluís Companys, 12. Girona. Tel. 972-21-96-00. minories@gramc.org i www.gramc.org.)

3) Bantaare (en ful, la llengua dels fulbes: “estar bé junts”, “desenvolupament”). Audiovisual per a la població adulta. Realització: Pep Caballé. Guió: Aliou Diao, Pau Lanao, Josep Serrat i Carme Vinyoles. *Bantaare* narra una experiència pionera de codesenvolupament en una comunitat rural del Senegal: Sare Coly Salle, integrada per unes quinze mil persones de tradició animista i origen ramader. Grups d'immigrants residents a diverses poblacions de Catalunya han engegat, juntament amb els habitants de Sare Coly Salle, un projecte de desenvolupament integral que incideix en l'economia, l'educació i la salut, i que està transformant les condicions de vida de la zona. *Bantaare* explica també l'esforç d'aquests immigrants per participar activament en molts àmbits de l'anomenada societat d'acollida. (Associació GRAMC - Grups de recerca i actuació amb minories culturals. Plaça Lluís Companys, 12. Girona. Tel. 972-21-96-00. minories@gramc.org i www.gramc.org.)

4) Ariadna estira el fil per la igualtat. Campanya per prevenir la violència de gènere a través d'una educació permanent per a la igualtat, que inclou el factor multicultural. Per a escolars (a partir del segon cicle de primària) i per a població adulta. Inclou debats, cicles de cinema, tallers, una exposició i dues obres de teatre. (Impulsada per tres entitats: Col·lectiu per la Igualtat. Tel. 972-21-99-16. igualtat@solidaries.org i www.solidaries.org/igualtat.)

5) Jocs d'arreu del món. Selecció de tretze jocs tradicionals de diverses zones del món, on són representades les cultures àrab, subsahariana, centreeuropea, euromediterrània, etc. L'activitat és indicada per al cicle mitjà i superior de primària, i facilita també l'aprenentatge del joc en equip. (CEDRE: Centre de Recursos per a la Pau i la Solidaritat. Plaça Josep Pla, 13. Girona. Tel. 972-21-99-16. solidaries@solidaries.org i www.solidaries.org.)

6) Els mil contes. Taller de narració de contes i treball de grup per a educació infantil i primer cicle de primària. Els seus objectius són: sensibilitzar envers la diversitat cultural i millorar el clima de respecte i convivència a partir de la participació. (Fundació SER.GI. Plaça Lluís Companys, 12. Girona. Tel. 972-21-30-50. info@fundaciosergi.org i www.fundaciosergi.org.)

7) La nostra veu de milions de veus. CD que dona a conèixer l'obra recitada de 27 poetesses africanes. La literatura tradicional d'Àfrica és un dels seus tresors culturals, i desmunta la teoria racista que els pobles negres no tenen història o cultura. Transmesa oralment de generació en generació, expressa amb un alt grau de refinament i d'elaboració les concepcions filosòfiques i religioses, i demostra el gust per la narració inherent a les societats africanes. Dins d'aquest context, la poesia ocupa un lloc central en la vida de les societats africanes tradicionals perquè no només hi ha l'hàbit de musicar o fer poemes en les ocasions festives o religioses, sinó també en les activitats de la vida quotidiana. La selecció dels textos és a cura de Xavier Besalú, Cristina Bota, Conxita Botargues, Txell Costa, Jacint Creus, Berta Crous, Ester Güell, Cristina Molas i Carme Permanyer, amb la col·laboració de les especialistes Maria Carme Junyent, Rosa Maria Obiols i Marta Segarra. Responsable de l'edició: Montse Maestre. (Associació GRAMC - Grups de recerca i actuació amb minories culturals. Plaça Lluís Companys, 12. Girona. Tel. 972-21-96-00. minories@gramc.org i www.gramc.org.)

8) El Blanc i el Negre. Per una cultura del diàleg. El Blanc i el Negre són Joan Manuel del Pozo i Aliou Diao, un europeu i un africà compromesos en la lluita política per la igualtat que, a proposta de l'associació GRAMC, han convertit la seva "diversitat" personal en un valuós instrument per a l'entesa i l'acostament entre les persones de diferent origen que viuen a Catalunya. Ho han fet a través d'un diàleg intens i a fons que els ha permès d'aprendre l'un de l'altre i de desmuntar la majoria dels estereotips que espatllen la convivència, i, sobretot, d'adonar-se que —com diu Senghor— "cada ésser humà posseeix en els seus trets tots els valors de la condició humana", la millor conclusió, segurament, per encarar en positiu els canvis que està comportant la multiculturalitat present en les nostres societats. (Trobeu un resum de les seves opinions respecte al fenomen migratori en l'apartat "Algunes idees per al debat".)

De l'experiència compartida entre Del Pozo i Diao sorgeix un recurs educatiu bàsic que pretén d'estendre la cultura del diàleg en tots els àmbits possibles: els centres docents per començar, i en general la totalitat de la població (a través de biblioteques, centres cívics, associacions, responsables polítics i tècnics de l'administració, etc.), i que té una especial acollida en les ciutats que es declaren "educadores" pel compromís que adquireixen d'impulsar el respecte i el compliment de valors ètics essencials per a la consolidació d'una ciutadania democràtica plena.

Aquest recurs parteix del llibre *El blanc i el negre. Un diàleg a fons sobre immigració, política i ciutadania*, publicat per l'associació GRAMC: minories@gramc.org.

6.2. Algunes activitats per estendre la cultura del diàleg associades a *El Blanc i el Negre*

- **Promoure la lectura d'*El Blanc i el Negre*** o d'algun dels seus capítols, de forma individual o col·lectiva, i posar en comú i entre persones de diferents orígens les situacions que narra i els valors que defensa.
- **Possibilitat de convidar els dos autors** a fer una presentació prèvia del llibre o a participar en el debat que suscita la lectura dels textos.

- **Gravar el diàleg** per obtenir un material “de treball” que es pugui utilitzar en altres sessions.
- **Elaborar un document propi** amb les noves aportacions que es facin al diàleg intercultural. Fer-lo públic per contribuir a la difusió de valors positius.
- **Formar altres parelles “blanc i negre”** com a símbol de la diversitat. Grups d'un mínim de dues persones que assumeixin la “responsabilitat” d'impulsar la cultura del diàleg i del coneixement a través d'activitats diverses que tinguin el suport tècnic i de recursos d'un àmbit (d'un centre cívic, d'una biblioteca, etc.), com ara:
 - Organitzar debats.
 - Programar documentals i pel·lícules.
 - Muntar rutes per “aprendre” la geografia i la realitat de la ciutat conjuntament.
 - Incloure visites als ajuntaments amb alcalde o regidor que doni la benvinguda (política de proximitat a amb els ciutadans). Sortides per conèixer també l'entorn natural.
 - Pensar i proposar tot un seguit de “bones pràctiques quotidianes” que, un cop discutides i consensuades pel grup, es tradueixin en un codi ètic amb la voluntat de ser respectat per part de tots.
- **Taller “Una jornada particular”.** És un taller “de presentació” que persegueix el coneixement i la identificació facilitant un espai per a la comunicació entre persones de diferent procedència. En una jornada particular la gent s'explica què fa durant el dia (dies feiners i dies de festa) i van sorgint temes com ara la feina, la família, l'amistat..., tot allò que conforma els projectes de vida personals i també les dificultats per poder-lo tirar endavant. Com a segon pas s'identifiquen les causes dels problemes i es busquen formes d'ajuda i cooperació (es treballa la solidaritat) que representin també un compromís en els afers públics que són d'interès comú.
- **Taller “El contratòpic”.** Pretén desactivar la força destructiva dels estereotips negatius que pesen sobre determinats col·lectius. Es comença per esbrinar què pensem realment sobre els altres a partir del que en desconexim (això es pot fer mitjançant una enquesta al carrer), i a partir d'aquí s'analitza la veracitat o falsedat de la imatge creada. Es tracta de facilitar eines per estimular la voluntat de coneixement i fer aflorar la reflexió i el pensament propis, com a antídoto eficaç contra l'actitud mimètica i induïda dels tòpics, que ofèn la intel·ligència. La pregunta bàsica pot ser: “Què m'amoïna o em molesta d'una persona i què m'agrada?” I a partir d'aquí és possible acabar concluint que allò que ens uneix o ens separa no sempre té el factor cultural com a resposta decisiva.
- **Taller “Drets i deures”.** Una de les qüestions més decisives per mesurar el nivell d'una bona relació intercultural. Permet comprovar quin coneixement tenim tots plegats dels principals drets i deures que tenim per viure en la nostra societat democràtica i treballar-los conjuntament.

7. Epíleg: El dret a la diferència és el dret a la igualtat*

* Article publicat en el llibre *El Blanc i el Negre. Un diàleg a fons sobre immigració, política i ciutadania*. Associació GRAMC, 2003.

La immigració és un fenomen necessari per a la societat i les economies occidentals. Durant els últims anys, els països rics han experimentat, en conjunt, un bon creixement econòmic que ha afavorit la generació de llocs de treball de qualitat, mentre que alhora es disparava la feina submergida, la qual cosa ha produït possibilitats reals d'ocupació per als immigrants. D'altra banda, el descens de la taxa de natalitat en l'Europa comunitària i l'amenaça que comporta per al manteniment dels pilars més importants de la societat del benestar —la seguretat social i les pensions—, al costat de l'exigència de solidaritat amb els països empobrits del Sud, són factors que expliquen i justifiquen àmpliament la necessitat de la immigració actual.

Tot això succeeix en un context en el qual el vent de la globalització i del neoliberalisme està creant progressivament nous pobres i està ampliant les bosses de marginació en les societats riques, que sovint contempnen els immigrants com a responsables de la seva situació. La gestió catastròfica de la immigració en tots els països de destinació converteix la convivència social en una equació de difícil resolució. Estem assistint a l'auge del racisme i de la xenofòbia, i al desenvolupament dels partits d'extrema dreta, que obtenen bones posicions en les eleccions locals de molts països europeus. El tractament polític que se sol fer de la immigració no facilita en absolut una visió normalitzada del fenomen i, com ha dit en més d'una ocasió Alain Touraine¹, si els occidentals fossin capaços de reconèixer als immigrants un lloc central en la societat del futur, els resultaria molt més fàcil combatre el racisme i la xenofòbia.

És cert que la immigració provoca un xoc cultural en la societat d'acollida perquè crea noves identitats, nous tipus de conflictes socials i culturals. Durant el procés d'integració de l'immigrant coexisteixen sempre dues contradiccions. L'obligació de triar, entre les exigències de la pròpia societat d'acollida, trets culturals que s'han d'assimilar per obtenir el reconeixement a la pertinença social, i entre els principis essencials gravats en la mentalitat de cada persona a través del seu procés de socialització, és a dir, els valors culturals adquirits amb l'educació. Sense aquests últims no hi ha possibilitat d'integració ni capacitat de comunicació entre les cultures, entre les persones de cultures diferents. És allò que Senghor² anomena la dialèctica entre l'arrelament i l'obertura als altres. La integració només és possible partint d'una base cultural pròpia. Els africans —diu Senghor— s'han d'arrelar plenament en la tradició negroafricana alhora que s'han d'obrir a la lògica de la civilització occidental. La civilització universal que defensa sorgeix d'una trobada fecunda entre la civilització negroafricana autèntica i la civilització occidental. El missatge de Senghor consisteix, al capdavant, a potenciar els valors culturals complementaris en lloc d'afavorir els antagonismes culturals. Les nostres diferències són una font de riquesa i de reconciliació. Allà on Samuel Huntington prediu el caos de les civilitzacions a causa de les seves diferències, Senghor i Cheikh Anta Diop³ auguren una era d'intercanvi cultural profund, el naixement d'una cultura universal, com a resultat de la fecundació de contribucions culturals diverses.

Però si mirem al nostre voltant, l'optimisme de Senghor ens sembla un somni llunyà, una utopia inabastable. Mai el món no havia estat tan a prop d'una guerra d'interessos disfressats de conflictes culturals i religiosos. Després

1. Sociòleg francès nascut el 1925 a Hermanville-sur-Mer, a la Baixa Normandia. La seva obra se centra bàsicament en l'estudi dels moviments socials i polítics.

2. Léopold Sédar Senghor. Vegeu referència 49.

3. Cheikh Anta Diop (Thiayt, Senegal 1923-Dakar 1986). Matemàtic i filòsof senegalès, és autor de nombroses publicacions i va tenir una activitat intel·lectual molt destacada. Durant els anys 70 va formar part del comitè internacional de la UNESCO encarregat de l'edició de la *Història General d'Àfrica*. El seu pensament, posició política i treball de recerca es poden resseguir en obres com ara *Les fondements économiques et culturels d'un État fédéral d'Afrique noire*, *L'Afrique noire précoloniale et l'unité culturelle de l'Afrique noire*, *Antériorité des civilisations nègres: mythe ou vérité historique?*, *L'antiquité africaine par l'image*, *Civilisation ou barbarie*, *Nouvelles recherches sur l'égyptien ancien et les langues négro-africaines modernes*.

dels atemptats de l'11 de setembre de 2001 a Nova York, l'enfrontament dialèctic i bèl·lic entre les potències econòmiques i els extremistes religiosos del món àrab ha radicalitzat l'actitud de molts occidentals de dimonització de l'Islam. S'estan violant, sense cap escrúpol, els drets fonamentals de la persona (per exemple, a la presó de Guantánamo), s'estan formulant acusacions de terrorisme a qualsevol persona o grup que rebutgi, en concret, els mètodes unilaterals dels nord-americans. Les frustracions i humiliacions per ser diferents s'estan vivint no solament en l'àmbit de les polítiques internacionals, neoliberals i bel·licistes. La immigració musulmana, gràcies als mitjans de comunicació de masses i a l'invent del concepte de l'*eix del mal* de George Bush, ja no gaudeix des de l'11 de setembre de la mateixa seguretat en els països occidentals.

Des de sempre, el racisme quotidià ocult contra els immigrants els ha relegat a la invisibilitat total. La seva existència es manifesta públicament en els mitjans de comunicació de masses només en determinades circumstàncies en les quals la imatge que se'n dona és completament denigrant. A més d'això, hi ha una indiferència accentuada envers les seves condicions salarials discriminatòries, les violacions que pateixen pel que fa a drets humans, el racisme institucional, les dificultats a l'hora de trobar un habitatge digne, pel lloguer del qual sovint se'ls exigeix més que a un autòcton, etc. Tot plegat ens remet a una democràcia segregadora i exclouent que fomenta la desigualtat social i la legítima mitjançant la diferenciació cultural. Per tant, és essencial garantir que els grups discriminats de la societat —immigrants, exclosos nacionals— estiguin representats i siguin políticament visibles. La ciutadania per a tothom és una exigència democràtica. La negació del dret de ciutadania plena als immigrants els fa absents de l'escenari social quan es dissenyen les polítiques que els concerneixen.

Per entendre i avaluar determinades actituds del present convé recordar esdeveniments històrics que han marcat profundament les relacions entre Occident i el món empobrit. Parlem de fets com ara el tràfic d'esclaus, la colonització i també l'actual sistema internacional d'intercanvi econòmic. Són fenòmens que es troben a la base de la riquesa de l'Europa Occidental i que continuen bloquejant el desenvolupament dels països d'origen de la immigració. A més de la brutalitat i del cinisme que els va caracteritzar, han servit per crear actituds de submissió i dependència en les societats que en van ser víctimes, com ara la convicció que la *salvació* els vindrà dels seus botxins, la dificultat de trobar un camí adequat i propi per al desenvolupament social i econòmic, etc. Les contrapartides de la societat occidental han estat i són les actituds etnocèntriques, el menyspreu envers els *inferiors*, el racisme. Una bona informació sobre la història és fonamental per establir una base sòlida de comunicació intercultural. Els uns i els altres podem aprendre que totes les societats s'han servit de coneixements per perpetuar-se i evolucionar en el temps. «La consciència de l'home modern —deia Cheikh Anta Diop, tot denunciant la falsificació de la història— no pot progressar realment si no està disposada a reconèixer els errors d'interpretació científics, fins i tot en l'àmbit delicat de la Història, i a desmuntar les falsificacions. Perdrà l'horitzó si insisteix a fonamentar les seves construccions morals sobre la més monstruosa falsificació de què la humanitat és capaç: la de demanar a les víctimes que oblidin per avançar cap al futur.»⁴

Les nostres societats seran violentes si no reconeixen l'autonomia i la capacitat de les persones i dels grups d'intercanviar els seus valors específics. Els nostres centres educatius s'han de dotar de materials i instruments (llibres, pel·lícules, obres d'art, etc.) que ajudin els alumnes a valorar les aportacions dels estrangers i que contribueixin a reforçar l'autoestima cultural dels fills dels immigrants. En cas contrari, resultarà difícil el camí cap a la tolerància, el respecte i la interculturalitat. L'educació intercultural, com a educació per a una convivència universal, ha de ser una assignatura de tots els nostres centres educatius i, en general, de totes les societats humanes. Si la globalització ha de servir per a alguna cosa positiva aquesta ha de ser la construcció d'una societat en la qual totes les cultures tinguin reconegudes les seves aportacions a la civilització universal. La humanitat ha d'eradicar definitivament el racisme, els genocidis i les diferents formes d'esclavitud. L'objectiu principal ha de ser el triomf de la civilització sobre la barbàrie. És el somni de Léopold Sédar Senghor, de Cheikh Anta Diop i de Martin Luther King.

En aquesta tasca, la importància de l'educació intercultural és de primeríssim nivell.

Cal, sobretot, canviar els prejudicis sobre el dèficit de producció intel·lectual atribuït a les cultures dels pobres i denunciar la falsificació moderna de la història, que assimila empobriment a incultura. Cada poble ha d'aportar i aporta els seus valors a l'edificació de la civilització universal. En la cita de l'intercanvi cultural ningú no es

4. Cheikh Anta Diop: «Antériorité des civilisations nègres: mythe ou vérité historique?». *Présence Africaine*, París.

presenta amb les mans buides. Cheikh Anta Diop encara va més lluny, i afirma la unitat biològica de l'espècie humana com a fonament per a una nova educació que rebutja qualsevol desigualtat i classificació racials. Per a ell, el repte principal és «reeducar la nostra percepció de l'ésser humà, perquè es desvinculi de l'aparença racial i sigui alliberat de qualsevol coordenada ètnica.» El dret a la diferència és, sobretot, el dret a la igualtat. Aquestes paraules de Senghor ens serveixen de conclusió: «Cada persona, cada civilització, posseeix en els seus trets tots els valors de la condició humana. Però, fidel al seu clima, al seu passat, al seu emplaçament, només en cultiva alguns. La civilització del futur, si vol erigir-se en expressió de l'home nou, de l'home integral, haurà de ser la civilització universal. No serà l'acumulació de fets heterogenis, sinó la simbiosi de tots els valors, de totes les civilitzacions particulars, i ella sola podrà crear un nou ordre a la mesura de l'home nou.»⁵

5. Léopold Sédar Senghor: «Les valeurs de la civilisation universelle». Discurs pronunciat a la UNESCO el 20 d'abril de 1961.

8. Bibliografia recomanada

AGUDO BRIGIDANO, Dorotea., *et al.* (2002). *Juegos de todas las culturas: juegos, danzas, música... desde una perspectiva intercultural*. Barcelona: INDE.

AJA, Eliseo; NADAL, Mònica (2003). *La immigració a Catalunya avui: anuari 2002*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill. Barcelona: Mediterrània. [Fundació Jaume Bofill]

ALEGRE CANOSA, Miguel Ángel (2003). "Educació, immigració i municipis". Dins: DIPUTACIÓ DE BARCELONA. ÀREA D'EDUCACIÓ. *L'Educació de prop: el paper dels municipis en la política educativa. Jornades presencials del Fòrum Local d'Educació: març – abril 2003*. Barcelona: Diputació de Barcelona.

ALEGRE CANOSA, Miguel Angel (2005). *Educació i immigració: l'acollida als centres educatius*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill i Mediterrània (Polítiques, 44).

ALEGRE CANOSA, Miguel Angel; HERRERA ARAGÓN, Diego (2002). *Escola, oci i joves d'origen magribí*. Barcelona: Diputació de Barcelona. Àrea de Cultura. Oficina del Pla Jove (Materials de joventut, 14).

AUBARELL, Gemma (dir.); ROCA PARÉS, Albert, *et al.* (2003). *Perspectivas de la inmigración en España. Una aproximación desde el territorio*. Barcelona: Icaria (Icaria antrazyt, 187).

AUGÉ, Marc (2005): *Global/local, universal/particular*. Barcelona: CIDOB (Documentos CIDOB. Dinámicas interculturales, 4).

BARCELÓ, Miquel (2004). *Cuadernos de África*. Barcelona: Círculo de Lectores.

BELTRÁN, Joaquín; SÁIZ, Amèlia (2001): *Els xinesos a Catalunya: família, educació i integració*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill i Alta Fulla (Cultura Popular, 17).

BERGER, John; MOHR, Jean (2002). *Un séptimo hombre. Un libro de imágenes y palabras sobre la experiencia de los trabajadores emigrantes en Europa*. Madrid: Huerga y Fierro.

BESALÚ, Xavier (2002). *Diversidad cultural y educación*. Madrid: Síntesis (Síntesis Educación. Teoría e Historia de la Educación, 9).

El Blanc i el Negre: un diàleg a fons sobre immigració, política i ciutadania (2003). Girona: GRAMC.

BOSCH, Carme (2001). "L'educació de la ciutadania en la democràcia participativa" [en línia]. *Senderi: Educació en Valors* 8. <<http://www.senderi.org>>. [Consulta: 4-7-2006].

CARBONELL, Francesc (2003). "La integració dels diferents". Dins: *El Blanc i el Negre*. Girona: GRAMC, pàgs. 163-165.

CARBONELL, Francesc (coord.); AJA, Eliseo, *et al.* (2000). *Educació i immigració: els reptes educatius de la diversitat cultural i l'exclusió social*. Barcelona: Mediterrània (Polítiques, 27).

CASAS, Marta (coord.) (2003): *També catalans: fills i filles de famílies immigrades a les escoles catalanes*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill (Finestra Oberta, 38).

- “Ciudadanía y Educación” (2003). Núm. extra de *Revista de Educación*. Madrid: Ministerio de Educación, Cultura y Deporte.
- COLECTIVO IOE (ACTIS, Walter; PEREDA, Carlos; DE LA PRADA, Miguel Ángel) (2001). *Mujer, inmigración y trabajo*. Madrid: Ministerio de trabajo y Asuntos Sociales. Secretaría de Asuntos Sociales. Instituto de Migraciones y Servicios Sociales. (Inmigración y refugio, 2).
- CONSELL ASSESSOR D'IMMIGRACIÓ (CATALUNYA) (2003). *Per un model d'acollida dels immigrants: necessitats i propostes*. [Barcelona]: Generalitat de Catalunya, Departament de Benestar i Família.
- CRESPO, Rafael (2003). “El dret de vot, una exigència democràtica”. Dins: *El Blanc i el Negre*. Girona: GRAMC, pàgs. 171-172.
- Drets i deures dels estrangers: manual pràctic per a la convivència ciutadana* (2003). [Barcelona]: CRID, Consorci de Recursos per a la Integració de la Diversitat: Diputació de Barcelona, Xarxa de Municipis.
- La immigració: factor de desenvolupament econòmic i repte a la cohesió social* (2002). Barcelona: Círculo de Economía.
- Món local i diversitat: estratègies, polítiques i serveis municipals per a la integració de les persones immigrants no comunitàries* (2001). [Barcelona]: CRID, Consorci de Recursos i Documentació per a l'Autonomia Personal i Diputació de Barcelona.
- DELGADO RUIZ, Manuel (1998). *Diversitat i integració: lògica i dinàmica de les identitats a Catalunya*. Barcelona: Empúries (Biblioteca universal Empúries, 107).
- DELGADO, Manuel (ed.) (1997). *Ciutat i immigració: debat de Barcelona*. Barcelona: Centre de Cultura Contemporània de Barcelona (Urbanitats; 2).
- DAS, Kalpana (1985): «Le contexte scolaire interculturel et ses implications dans l'enseignement». *Interculture: Éducation Interculturelle XVIII*: 2, cahier 87, pàgs. 2-7.
- DE LUCAS, Javier; TORRES, Francisco (ed.); ÁLVAREZ, Ignasi, et al. (2002). *Immigrantes: ¿cómo los tenemos?: algunos desafíos y (malas) respuestas*. Madrid: Talasa.
- DIAO, Aliou; LANAÓ, Pau; VINYOLÉS, Carme (1996). *Nbita Tamola, història d'un viatge*. Girona: GRAMC.
- DIPUTACIÓ DE BARCELONA (2003). “Educació, immigració i municipi”. *De Prop: Revista de Política Educativa Local* 1. [Monogràfic que recull els documents del I Fòrum Local d'Educació: “Educació, immigració i municipi” (Terrassa, 22-11-2002)].
- <<http://www.deprop.net>>. [Consulta: 4-7-2006].
- DIPUTACIÓ DE BARCELONA (2006). “Interculturalitat i acollida en l'educació”. *De Prop: Revista de Política Educativa Local* 18. [Monogràfic que recull els documents de la V Jornada de Bones Pràctiques Locals en Educació: “Relacions interculturals i acollida en l'àmbit educatiu” (Vic, 30-5-2006)].
- <<http://www.deprop.net>>. [Consulta: 4 juliol 2006].
- EL HACHMI, Najat (2004). *Jo també sóc catalana*. Barcelona: Columna (Col·lecció Clàssica, 616).
- ESSOMBA, Miquel Àngel (2003). “La interculturalitat és una altra cosa” [en línia]. *Senderi: Educació en Valors* 15. <<http://www.senderi.org>>. [Consulta: 4-7-2006].

- GIMÉNEZ ROMERO, Carlos (2003). *Qué es la inmigración: ¿problema u oportunidad?: ¿cómo lograr la integración de los inmigrantes? ¿multiculturalismo o interculturalidad?*. Barcelona: RBA Integral.
- GOYTISOLO, Juan (2004). "La rosa nàutica: l'ecumenisme de la cultura catalana". *El País* (9-12-2004). [Conferència llegida el 2 de desembre a la Fira Internacional del Llibre de Guadalajara, Mèxic].
- INIESTA, Ferran (1998). *Kuma: història de l'Àfrica negra*. Barcelona: Bellaterra (Biblioteca de Estudios Africanos, 3).
- KARROUCH, Laila (2004). *De Nador a Vic*. Barcelona: Columna (Col·lecció Clàssica, 601).
- KYMLICKA, Will (2003). *La política vernàcula: nacionalismo, multiculturalismo y ciudadanía*. Barcelona: Paidós Ibérica (Paidós Estado y sociedad, 106).
- LÓPEZ, Anna (coord.) (2000). *Deu anys de l'Escola Samba Kubally: una experiència de formació de treballadors estrangers*. Girona: Universitat de Girona. Departament de Pedagogia. Estudis d'Educació Social (Col·lecció E/S, 7).
- MAALOUF, Amin (1999). *Les identitats que maten. Per una mundialització que respecti la diversitat*. Barcelona: La Campana (Obertures, 4).
- MARTINIELLO, Mario (2003). *La Europa de las migraciones: por una política proactiva de la inmigración*. Barcelona: Bellaterra.
- MERINO BENITO, Àngel (2004). "Ètica i política" [en línia]. *Senderi: Educació en Valors* 17. <<http://www.senderi.org>>. [Consulta: 4-7-2006].
- NADAL, Mònica; OLIVERES, Rosa; ALEGRE, Miguel Àngel (2002). *Les actuacions municipals a Catalunya en l'àmbit de la immigració*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill (Finestra Oberta, 27).
- NAÏR, Sami; GOYTISOLO, Juan (2001). *La immigració explicada a la meva filla*. Barcelona: Plaza & Janés (Debutxaca).
- NICOLAU, Agustí (2000). "Diàleg intercultural i construcció europea". *Idees: Revista de Temes Contemporanis* 8. Barcelona.
- PAGÈS, Joan (2005). "L'educació democràtica de la ciutadania pel govern de la polis" [en línia]. *Senderi: Educació en Valors* 23. <<http://www.senderi.org>>. [Consulta: 4-6-2006].
- PAJARES, Miguel (2005). *La integración ciudadana: una perspectiva para la inmigración*. Barcelona: Icaria (Icaria antrazyt, 216).
- Per a una política sobre immigració* (2002 ?). Barcelona: Fundació Rafael Campalans. (Els debats de la Fundació, 3).
- RODRIGO ALSINA, Miquel; GONZÁLEZ LOBATO, Janeth; ESTRADA ALSINA, Anna (2004). *La interculturalidad en el campo de la comunicación en Catalunya: estado de la opinión*. Barcelona: Fundació CIDOB (Documentos CIDOB. Dinámicas interculturales, 3).
- SABARIEGO PUIG, Marta (2002). *La educación intercultural ante los retos del siglo XXI*. Bilbao: Desclée de Brouwer.
- SAMANIEGO SASTRE, Mario (2005). *Condiciones y posibilidades de las relaciones interculturales: un proceso incierto*. Barcelona: CIDOB (Documentos CIDOB. Dinámicas interculturales, 5).
- Sanduk: guia per a la formació dels educadors i les educadores en interculturalitat i immigració* (2001). [Barcelona]: Generalitat de Catalunya, Departament de la Presidència, Secretaria General de Joventut.

SCHNAPPER, Dominique (2003): *Què és la ciutadania? Els drets i deures de la convivència cívica*. Barcelona: La Campana (Obertures, 205).

SÁNCHEZ, Jordi (2004). "Educar en valors per educar en política". *Senderi: Educació en Valors* 17. <<http://www.senderi.org>>. [Consulta: 6-7-2006].

SENGHOR, Léopold Sédar (1995). *El diàleg de las culturas*. Bilbao: Mensajero. (Solidaridad Norte-Sur, 5).

SIMPOSI (2003). *El fenomen migratori: noves respostes a noves realitats* [en línia]. Girona: Universitat de Girona. Càtedra d'immigració, drets i ciutadania. Grup de Recerca sobre Migracions i Mercat de Treball. <<http://web.udg.es/cidc/>>. [Consulta: 13-7-2006]. [Publicació de les quatre ponències presentades a aquest Simposi que tingué lloc els dies 20 i 21 de març de 2003 a Girona.]

UNESCO. COMISSIÓ MUNDIAL DE CULTURA I DESENVOLUPAMENT (1997). *La nostra diversitat creativa: Informe de la Comissió Mundial sobre Cultura i Desenvolupament*. Barcelona: Centre UNESCO de Catalunya: Mediterrània.

WIEVIORKA, Michel (1992). *El espacio del racismo*. Barcelona: Paidós (Paidós Estado y sociedad, 10).

8.1. Marc normatiu¹

ÀMBIT LOCAL

Pla interdepartamental per a la immigració i la ciutadania (2002). [Barcelona]: CRID, Consorci de Recursos per a la Integració de la Diversitat. Diputació de Barcelona, Xarxa de Municipis, DL 2002. 93 pàgs.

ÀMBIT AUTONÒMIC

Catalunya (2001). *Decret 188/2001, de 26 de juny, dels estrangers i la seva integració social a Catalunya*. DOGC 3431(16-7-2001). <http://www.gencat.net/benestar/immi/normativa/docunorma/decret_188.pdf>.

Pla de ciutadania i immigració: 2005-2008 (2005). [Barcelona]: Generalitat de Catalunya, Departament de Benestar i Família. 194 pàgs. <http://www.gencat.net/benestar/immi/pdf/pla_05_08.pdf>.

ÀMBIT ESTATAL

ESPANYA (2003). *Llei orgànica 14/2003, de 20 de novembre, de reforma de la Llei orgànica 4/2000, d'11 de gener, sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social, modificada per la Llei orgànica 8/2000, de 22 de desembre; de la Llei 7/1985, de 2 d'abril, reguladora de les bases del règim jurídic de les administracions públiques i del procediment administratiu comú, i de la Llei 3/1991, de 10 de gener, de competència deslleial*. BOE 279 (21-11-2003). Suplements català 23 (24-11-2003). <http://www.boe.es/boe_catalan/dias/2003/11/24/pdfs/A04478-04489.pdf> .

ESPANYA (2004). *Reial Decret 2393/2004, de 30 de desembre, pel qual s'aprova el reglament de la Llei orgànica 4/2000, d'11 de gener, sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social*. BOE 6 (7-1-2005). Suplements català 2 (17-01-2005). <http://www.boe.es/boe_catalan/dias/2005/01/17/pdfs/A00379-00430.pdf>.

1. Les modificacions que ha tingut la normativa aquí citada no s'especifiquen.

ÀMBIT EUROPEU

COMISSIÓ EUROPEA (2000). *Directiva 2000/43/CE del Consejo, de 29 de junio de 2000, relativa a la aplicación del principio de igualdad de trato de las personas independientemente de su origen racial o étnico.* (Diario Oficial de las Comunidades Europeas L 180 43º año. 1 (9-7-2000).

<http://www.era.int/web/en/resources/5_1095_1273_file_en.1576.pdf>.

Sense immigració, Catalunya seria, avui, una altra realitat. La immigració és un dels trets consubstancials i, per tant, identitaris de Catalunya, tant en la història moderna com en la contemporània. Sense immigració, Catalunya seria una altra realitat. I sense una immigració amb voluntat d'integració i sense una població autòctona, sempre d'orígens diversos, que cíclicament va assumint el compromís d'integrar, no tindríem la nació cohesionada i amb futur que és avui Catalunya.

La societat catalana s'ha anat configurant com un conjunt àmpliament pluricultural i divers. Però aquesta mateixa diversitat, enriquidora, planteja un gran repte: que totes les persones que conviuen en un territori puguin assolir la igualtat des de la diferència, el valor de la plena ciutadania, amb els mateixos drets i deures.

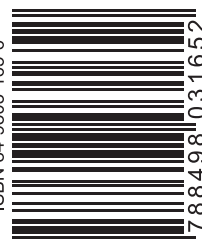
Entendre els municipis com a agents educadors permetrà coordinar, d'una manera eficient i eficaç, tots els agents i recursos presents en el municipi, i permetrà assolir, entre altres objectius, relacions interculturals millors i una acollida integral que connecti el *Pla d'acollida municipal* amb el *Pla d'acollida de centre*, i ompli de contingut, en l'àmbit de l'acollida, l'espai ciutadà entre la comunitat educativa i l'ajuntament.

Col·lecció Guies Metodològiques

- 1 Pla local d'educació d'adults
- 2 Elaboració del Llibre del poble
- 3 Projecte educatiu de ciutat
- 4 Manteniment dels centres docents públics d'educació infantil i primària i d'educació especial
- 5 Les relacions intergeneracionals. Desenvolupament en el marc educatiu local
- 6 Guia de costos d'escoles municipals
- 7 Els projectes educatius de ciutat (PEC)
- 8 Plans locals d'educació permanent (PLEP)
- 9 Recomanacions per a la construcció d'escoles bressol municipals
- 10 Democràcia intercultural i ciutat educadora

Diputació de Barcelona
Àrea d'Educació
Servei d'Educació
Comte d'Urgell, 187
08036 Barcelona
Tel. 934 022 475
www.diba.cat/educacio

ISBN 84-9803-165-6

9